

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIII.

OŽUJAK 1932.

BROJ 3.

DR. RADIVOJ SIMONOVIĆ:

SOMBOR

BITNE ODLIKE VELEBITA*

G. Dr. Radivoj Simonović, razlažući svoju nakanu, da priredi izložbu svojih uvećanih fotografija, kojima će prikazati Velebit sa svih gledišta, što je već javljeno u drugom ovogodišnjem broju »Hrv. Planinara«, govori u drugom pismu o Velebitu tako interesantno i opravdano, da su za naše planinarstvo njegova opažanja od najveće važnosti, tim prije što je on bio prvi, koji je sustavno prenosi sve te interesantnosti Velebita na fotografsku ploču. Njegove riječi glase doslovno:

»Ja hoću da iznesem pred širu publiku: planinu i nared, divlju prirodu, kulturu i ljude! Na ljude su do sada svi naši planinari zaboravili, pa zato ču da ih ja pokažem!

Mi još i sad ne pozajemo naš divni Velebit, šta sve ima na njemu! Velebit je muzej svega i svačega, veličanstven i božanstven muzej, kakvog je samo Bog mogao stvoriti, a kakvoga ljudi ne mogu ni zamisliti.

Velebit je geološki muzej, izložba divnog Primorja, Podgorja, Zagorja, Nadgorja i Vrhgorja. Na njemu je tako lijepo izložena tektonika, iz koje se vidi kako je Velebit postao uslijed nabranja vapnenih slojeva, i preloma uzdignutih slojeva. Najglavniji prelom je na istočnoj strani i divno se vidi na Visočici, Badnju, Vaganjskom Vrhu, Malovanu i Sv. Brdu.

Kad sam ja to 1903.-4.-5. studirao, onda sam pravio proseke idealne kroz Velebit i došao do ideje, da pod Velebitom mora biti golema prašupljina. Ja sam pisao geologima u Beč i Peštu, i pitao Cvijića i vazdan se prepirao sa Schubertom, koji je 1905. geološki mapirao dalmatinski Velebit. Posle su me prof. Dr. Poljak i Dr. Hirz nagovorili da ja moje ideje napišem, i ja sam napisao i žrtvovao 15.000 za štampu djela.

* Iz pisma, koje je g. Radivoj Simonović, liječnik u Somboru, pisao g. Dr. I. Krajaču, dne 19. I. 1932.

Kakav je muzej erozionih oblika i produkata erozije na Velebitu, to samo onaj može znati, koji je na to pažnju obraćao. Cvijić je spominjao da Zittel na Velebitu spominje i škrape. Ja sam odmah 1903. našao škrapu na Vrhpragu, pa 1905. kod Javorovače, pa posle pod Bojincem, pa kod Vaganca na Močila itd. A kukova i grebena ima svakojakih, Stapova, Stapina, Stapića.

Velebit je i botanički muzej, jer na njemu ima ostatak od stare flore! Ima biljaka, koje imaju rođake van Evrope kao Degenia i Sibirea, pa još to bilje nije presovano u herbarium nego živi, raste i cveta na Velebitu.

Velebit je i zoološki muzej i ako su divokoze već utamanjene, ima leptirova i kukaca i mekušaca na njemu, pa živih, a nema ih drugde.

Velebit je i kulturni muzej, jer se je na njemu održala najstarija naša stočarska kultura, onako kako je Homer u Odiseji opisuje! Gradnja kolibe praprimitivna, odgoj stoke praprimitivan, mljekarstvo kao kod Polifema Homerova, pa pomislite još da Homer spominje ograde od kamena sa trnjem ozgo kao u Primorju d r a č u (Palinur) i dandanas što meću!

Velebit je i danas etnografski muzej prve klase! Na istočnom Velebitu u Dalmaciji se održala stara hrvatska ženska nošnja, koja je mnogo starija nego navala Turaka; možda je to bila nošnja onih Hrvata, koji su ovamo prvi došli. Vezena njedra i zarukavlje i ogrlica. Kod muških se održala nošnja od doba, kad su sa Turcima ratovali i četovali. Toke, puca, novci! ...

Ali hoću bar da kažem da Hrvati ne samo turiste nego i naučenjaci treba da prave reklamu Velebitu, da se hvale s njime, da ima što nigde nema! Da vidite kako Nijemci u alpinističkim izdanjima hvale već 50 godina svoje Alemane i Langobarde u Alpama, a nisu ni blizu kao naši Likote i Dalmatinci, ni po lepoti, ni po junaštvu, ni po snazi, ni po pameti!«

Ovo mnenje g. Dr. Radivoja Simonovića je plod upravo neu-mornog proučavanja čitavog gorskog sklopa Dinarida od preko 45 godina. A zna se da je on vrlo obdarjen, intelligentan i potpuno upućen naučenjak, planinar i fotograf. Već god. 1925. je g. Dr. R. Simonović u svojem djelu: »Tectonische Urhöhlräume unter den Falten-Gebirgen. Neue Erklärung des Karstphänomens« (Sombor, Buchdruckerei des Stevan Stojacić 1925. na str. 4.) doslovce istaknuo: »Gorje Velebita diže se izravno iz mora, golemo je, veliko, dugo i široko i kao stvoreno za studij svih mogućih krških fenomena, koji se tamo pokazuju u bezbrojnim varijacijama.«

Dr. I. K.

BJELASICA PLANINA (2.117 m)

U našem programu za god. 1931. imali smo pored uspona na Komove i Sinjavinu Planinu izvesti uspon na Bjelasicu planinu i obići Biogradsko i Šiško Jezero, koja se nalaze u srcu Bjelasice. Nakon što smo se dva dana odmarali u Kolašinu od uspona na Komove odlučismo se za uspon na Bjelasicu. Vrijeme je bilo mirno i sunčano, pravi ljetni dani u početku kolovoza. Vrućina je bila dosta podnosljiva, jer Kolašin leži dosta visoko (965 m), pa je to u neku ruku ljetovalište za ljude od Skadarskog jezera i iz Primorja. Ali već drugi dan poslije podne dozlogrdilo nam planovanje, i mi se dodosmo na iztraživanje bliže okolice Kolašina. Trebalo je naći konja i čovjeka, koji će nam stvari ponijeti na planinu, jer smo naumili, da se zadržimo gore dan dva, a kako je sutradan bilo Ilinje i zbor na Šiškovom, bilo je teško naći nekoga iz okolice, jer su gotovo svi govorili da polaze, a neki da su već otišli na Šiškovo. Sušretljivošću tamošnjeg žandarmerijskog narednika, inače čovjeka iz naših krajeva, uspjelo nam je već kasno pod veće naći kiridžiju.

Prilaz Bjelasici

Uglavismu sve potrebno i uročismo sastanak za sutra u pol pet sati pred našim hotelom. U jutro natovarismo stvari na konje i otparvismo našeg momka sa stvarima naprijed, pa da nas dočeka na utoku Jezerkinje ili Biogradske rijeke u Taru, a mi ćemo kasnije za njim autom, jer ima do utoka Jezerkinje u Taru ravnih dvanaest kilometara cestom. Nakon dva sata po odlasku našeg provodiča otputismo se i mi u pravcu sjevernom. Pređosmo most preko Tare kod Kolašina i zakrenusmo desno prema sjeveru uz lijevu obalu rijeke Tare. Iza kako smo se udaljili jedva dva kilometra od mosta, otvorio nam se lijepi pogled u pravcu sjeveroistočnom na Bjelasicu planinu. Odavle nam se ukazuje Bjelasica poput ogromne stepeničaste tamno zelene piramide, kojoj je baza obrubljena tamno zelenim rubom šume, dok iznad toga dolazi svjetlijia zelena boja košanica, koje sežu do najviših vrhova Bjelasice. Kako je cijela gorska trupina sastavljena od viših i nižih pojedinačnih gorskih kosa, pričinjava nam se ovako izdaleka gledana kao da je sastavljena od nekoliko stepenica, koje se uzdižu jedna iznad druge sve do pod sam vrh. Kako auto juri, tako nam se brzo mijenja i izgled Bjelasice, stepenice bivaju sve manje, košanice rjeđe, vrhovi iščezavaju, a pred nama ostaju samo skrajnji osumljeni izdanci glomazne trupine Bjelasice, koji silaze sve do desne obale rijeke Tare.

Jurimo cestom uz lijevu obalu, postepeno se spuštamo vrlo lje-pim i romantičnim krajem, koji se u velike razlikuje primjerice od kraja Sinjavine ili Durmitora. Vapnenci tu polagano nestaju, a zamjenjuju ih razni pješčenjaci, škriljevci i eruptivno kamenje. Svuda vlada bujno zelenilo, svuda se slijevaju prema Tari bistro potočići, a tek na mjestima dolazimo do strmo odlomljenih litica starih nekih zelenkastih škriljeva, koji se na desetke metara uzdižu iznad ceste, odnosno iznad lijeve obale Tare. Ispod toga teče modrikasta i bistra Tara brzo i pjenušavo, ne dajući ni najmanje u tom dijelu toka karaktera krške rijeke, kako to divno pokazuje u predjelu Levertare i dalje prema utoku Pive u Taru. Tu je ona još gotovo gorska brzica sa obilnim količinama vode i dosta širokim koritom, pa stoga samo na mjestima duboka, a inače dosta plitka. Slika vrlo lijepa i romantična, pa nas u mnogočem podsjeća na dijelove rijeke Neretve u njenom gornjem toku. Iznenadno se u tom razmatranju zaustavi naš auto, jer da smo došli do točke, do koje smije voziti, jer je cesta u izgradnji, pa je tek stanoviti dio predan prometu. Izidosmo iz auta, pa kako smo još imali kojih 500 m do sastavka Jezerkinje i Tare, udarismo taj komad puta dalje cestom uz Taru.

Prelaz preko Tare

Već smo zapažali konture doline, kojom protjeće Jezerkinja rijeka, i uskoro stigosmo do samih sastavaka. Valjalo je preći na drugu obalu, jer je odanle dalje vodio naš put. Prelaza doduše ne nađosmo, ali kako je baš na tom mjestu Tara puna jelovih trupaca, to smo skačući s jednog trupca na drugi u tili čas bili na desnoj obali. Ove trupce donijela je Tara iz dalekih Moračkih planina, jer se posjećeni trupci bacaju iz šume u Taru, pa kad voda u jeseni u njoj naraste, nosi trupce niz vodu sve do mjesta, gdje su naredene naprave za hvatanje i gdje su postavljene pilane. Čini se to s razloga, što u kraju, gdje se obavlja sječa šume, nema putova niti cesta, a konačno ovakav je transport trupaca i najjeftiniji. Sretno pređosmo na desnu obalu Tare bez većih neprilika, jer takav prelaz nije baš posve bezopasan, pogotovo gdje je voda pod trupcima nešto dublja, može se dogoditi, da trupac utone u vodu, a s trupcem i onaj, koji je na njemu. Ta nezgoda dogodila se i meni, jer sam stao na jedan takvi trupac, no na sreću nije voda bila jako duboka, pa sam tako zagazio samo do koljena, što nije puno smetalo, jer je dan bio vruć i sunčan. Zadosmo u dolinu Biogradske rijeke, koja u cijelosti nosi sve značajke bujične doline kako kod samog utoka, tako i dalje uz dolinu. Na naše iznenadenje nismo našli našeg Kolašinca sa stvarima, pa stoga sjetosmo svaki na kamen, da ga pričekamo. No za malo stiže i on i

pošto je stvari pretovario radi uspona, nastavimo put, koji nas je vodio najprije šumom uz desnu obalu Tare, a zatim od jedne lijepe šumom obrubljene livade započesmo uspon sjeverozapadnom padinom gorskog grebena J a r č e v e S t r a n e, odnosno uz desnu obalu Biogradske ili Jezerkinje rijeke.

Uspon na Bjelasicu

Lijep prostran i dobro svedeni put vodi nas divnom bukovom, javorovom i jasenovom šumom uzdižući se posve lagano, tako da se tom divnom visokom šumom (najljepšom što sam je vidio u Crnoj Gori) ide kao po kakvom pitomom parku, imajući vazda pogled kroz granje na dolinu Biogradske rijeke i njene lijeve strane t. j. na zeleni greben G o l i š a (1729 m). Veličanstveni mir i duboki hlad vladao je tim našim doista rijetko lijepim putem, pa je samo tu i tamo bio prekidan kliktajem crne žune ili pak njezinim jakim udarcima kljuna po suvarku bukve, kojima je nastojala doprijeti do masna zaloga u obliku kakva crva. Iznenada bila je prekinuta čarobna tišina šume dalekim šumom slapova ili bujice, koje mi još nismo mogli nikako zapaziti. Tek nakon duljeg hodanja približili smo se gotovo sedlu, preko kojega leži B i o g r a d s k o J e z e r o, kada spazismo u jugozapadnom pravcu lijep niz slapova što se bučno ruše u srebrolikim pramovima niz litice sjeveroistočne pećine Goliša. To su slapovi Biogradske rijeke, koja dolazeći ispod sjevernog podnožja vrha Bjelasice dolazi do toga mjesta i tu se ruši dobukom stepenicom u dolinu, kojom teče do utoka u Taru. Bilo nam je žao, što smo bili udaljeni od njih, a nismo mogli do njih, jer bi valjalo opet istim putem natrag, pa dolinom Biogradske rijeke do njih. Stoga nastavismo dalje naš put malim plateauom, a s ovoga uskoro sidosmo do sjevernog dijela B i o g r a d s k o g J e z e r a.

Biogradsko Jezero

Biogradsko Jezero spada u niz visokogorskih jezera, koja u tolikom broju ukrasuju poput alemova Crnogorske planine počevši od Maglića i Volujska preko Durmitora, Sinjavine pa do Bjelasice. Ono leži u aps. visini od 1.120 m., dakle nešto niže od ostalih visokogorskih jezera Crne Gore, a prostire se pravcem od sjeverozapada prema jugoistoku. Dužine je oko 800 m, a širine oko 250—300 m, eliptičnog je oblika sa nešto utisnutim stranama u sredini tako, da možemo lučiti zapravo dva dijela: sjeverozapadni i jugoistočni dio. Sjeverozapadni dio je znatno veći, a prirodno daleko ljepši od jugoistočnog dijela, pa na prvi pogled gledan od sjeverne skrajnje točke

izgleda kao da je to jedna cjelina i da dalje nema više ništa. U tom je dijelu jezero i najdublje, krasne zatvorene zelene boje, a gorski pristranci ošumljeni lijepom miješanom sastojinom šume, na sjevero-zapadu padaju dosta strmo do jezera, dok je sjeveroistočna strana nešto ravnija. S obje strane dolazi visoka šuma tik do vode, što je i razlogom onoj tamno zelenoj boji vode. Ovaj dio jezera nalazi se u bijelom polukristaliničnom vapnencu, koji je često išaran prugama crvenkaste boje.

Jugozapadni dio počinje od mjesta, gdje je jezero nešto suženo, i tu se ono račva u dvije panoge, koje obilazeći maleni ošumljeni otok sastaju se na jugozapadnom dijelu ovoga u oveću plohu, da se konačno jezero zaokruži i završi. Ovaj dio jezera manje je prirodno lijep s razloga, što tu voda nije duboka, nego plitka i stoga blatno zelene boje, a obala je obrasla vrbama, koje svojim srebrnastim načijem lista čine i onako bliju sliku još bljeđom i neuglednijom. Ovoj pličini jezera razlogom je geološki sastav toga dijela jezera, jer je obala kao i pozadina u pravcu jugoistočnom sastavlјena od zelen-kastog pješčenjaka, koji se brzo troši stvarajući pijesak, koji vode snašaju bujicom u jezero i tako ovo zamuljuju. Na jugozapadnoj strani jezera uzdiže se gorski zeleni i u većoj česti ošumljeni greben Goliša, Mededaka i Melaje, sve vrhunaca iznad 1.700 m, dok se na sjeveroistočnoj strani uzdiže zapadna vrlo strma i gotovo do vrha obrasla bukovom šumom gorska kosa Jarčeva Strana visine oko 1.900 m. Jezero obiluje lijepim primjercima pastrva, koje se nažalost love tamo bez računa i nadzora, pa se čini da ima tamo mnogo nepozvanih lovaca, koji love dan na dan tu plemenitu vrstu ribe i kriomčare onda svoju lovinu u Kolašin. Nisu baš niti pretjerani u cijeni svoje lovine, jer možeš dobiti kilu pastrva po 15—20 dinara. Tako smo i mi našli tamo nekog momka, koji je imao već ulovljenih 6—7 kg pastrva, pa nam je odmah ponudio na prodaju. Pogodismo cijenu i zatražismo pastrve, ali ih on nema, nego da će ih donijeti sa zapadne strane jezera. Za čas vidjesmo ga s našim kiridžijom kako na splavi vesla prema drugoj strani jezera. Uskoro se vrtiše s pastrvama, od kojih uzesmo četiri velika komada sobom na put. Taj ribić-kradljivac imao je ulovljene pastrve zakopane u zemlji za slučaj, ako bi ga zatekao pazitelj lova, da ih ne nađe u njega i da ga ne prijavi. Slikali smo jezero, no vrlo je teško dobiti dobру sliku, jer je teško snimati, budući da šuma dolazi do vode, pa se ne dobiva dobar izrez slike kao ni dosta dubina. Voda jezera odvire podzemno prema dolini Biogradske rijeke, a glavnu masu vode prima iz dubine u obliku duboke vode podzemnice. Manji dio vode dolazi površinom od oborinskih voda, koje se dolinom slijevaju u jezero.

Foto: Dr. R. Simonović

BJELASICA: BIOGRADSKO JEZERO

Foto: Dr. R. Simonović

BJELASICA: ŠIŠKO JEZERO I OKOLICA

Foto: Dr. R. Simonović

BJELASICA: KATUNI NA RIVI

Foto: Dr. R. Simonović

BJELASICA: KATUN NA RIVI (U OBLIKU SAVARDAKA)

Pod gustim i dubokim hladom stogodišnjeg javora odmorismo se malo, a zatim počesmo se penjati uz Jarčevu Stranu, da stignemo još za dana do stanova na Rivi. Uspon izvršimo vrlo sporo i lagano, jer je strmina izvanredno jaka, a dižemo se 400 m od obale jezera, koje leži u visini od 1.120 m, dok sedlo između Jarčeve Strane i Bendovca, preko kojega smo imali preći, ima aps. visinu od 1.576 m. Pogled na sedlo pod Bendovcem vrlo je lijep i dalek tako, da unaokolo zahvaćamo dobar dio Bjelasice planine, a u pravcu sjeverozapadnom duboko urezanu dolinu ispod Jarčeve Strane sa tamno modrom površinom Biogradskog Jezera. Odavle sa sedla možemo već na prvi mah upoznati karakter i bit Bjelasice planine, možemo jasno lučiti njene osebujnosti i čari od ostalih crnogorskih planina, koje smo dosele obašli. Nema tu one kamene pustoši i strmih nazubljenih kamenitih litica i glacica kao u Sinjavini ili na Durmitoru i Magliću; nema tu oštih i bizarnih krških oblika, nego su to nizovi bregova i glacica, koje se nižu jedna do druge u blagim i zaobljenim površinama i oblicima, koji su prevučeni nepreglednim zelenim sagom visokogorskih košanica, malih gajeva i gajića, a tek samo duboko urezani su dolinski zarezi područja, u kojima su divne miješane šume bukovine i jelovine ili smrčevine, a rjeđe bora. Samo najviše točke pojedinih glacica i gorskih grebena nisu zelene boje, nego pokazuju neku tamnu, gotovo crnu boju, koja na mjestima poprima crvenu boju. Ta tamna boja potjeće od zelenih škriljevaca i pješčenjaka, što izgrađuju gotovo dvije trećine trupine Bjelasice, a samo su na vrhovima ostali goli u obliku tih tamnih stijena, dok crvena boja na njima potjeće od nekog lišaja, koji dolazi na površinu kamena u silnim količinama. Vapneničkih bijelih stijena nalazimo ovdje vrlo malo, tek u nekim dijelovima, ponajviše u nižim položajima, dok su glacice vapneničke u području Bjelasice vrlo rijetke, tek dvije tri kao Bendovac, Svatovsko groblje i dio Zekine glave. Druga je bitna karakteristika Bjelasice, što u njenom sklopu nalazimo brojna vrela izvor vode, koje u prije spomenutim crnogorskim planinama nismo često mogli naći hodajući sate i sate. I ovoj bitnoj oznaci Bjelasice razlog je u njenom geološkom sastavu, jer su kremeni pješčenjaci vodonosni, i zato nalazimo tako brojna vrela. Silne i nepregledne površine visokogorskih košanica jamačno su razlogom tomu, što na području Bjelasice ima izvanredno velik broj sitnog i rogačog blaga, koje u sočnom travnatom sagu nalazi obilne i tečne hrane. Katuni su brojni i smješteni vazda u opsegu pojedinih dijelova šume, jer jedino na tim mjestima ima drva, dok ih na prostranim površinama košanica ne ma ni za lijek.

Za planinara nije Bjelasica osobito privlačiva planina, jer nema onih lijepih, raznolikih stijena i oblika, što ih nalazimo u ostalom vapnenačkom gorju dinarskog sistema i jer nepregledno zelenilo i monotonija terena umara. No zato će botaničar uživati u bujnoj i raznolikoj flori onih velikih površina gorskog sklopa Bjelasice. Ni fotograf ne nalazi baš osobito podesno tlo za svoj sport u području Bjelasice, jer je teren jednoličan i bez osobitih morfoloških oblika, koji jedini mogu dati lijepe i zanimljive slike.

Prešavši sedlo pod Bendovcem dodosmo i mi na te beskrajne košanice, i ponovno valjalo se nešto uspeti, da uzmognemo doći do brojnih katuna na Rivi, koji su se smjestili u lijepoj visokoj bukovoj šumi u dubokoj udolini, koja vodi gotovo ravno prema Biogradskom jezeru. Stigosmo oko šest sati, postavismo šator i odosmo da skupimo drva za večeru i za noć, jer su nas katunari upozorili, da su noći izvanredno hladne. Upriličimo za večeru mastan zalogaj od pastrva s Biogradskog jezera, pa posjedosmo oko vatre, da se malo odmorimo i porazgovorimo. Cijelo područje Rive oko katuna postepeno je oživljavalo, jer su neprestano stizavali gosti katunarima, pošto je sutradan Ilijindan i zborovanje na Šiškovom. Buka, vika i pjevanje trajalo je do kasno u noć, kad su pojedini posjeti bili najavljuvani samo od katunskog čuvara, koji je radi svoje oštchine morao taj dan odnosno noć biti na lancu.

Šiškovo i Šiško Jezero

Sutradan u jutro istjerala nas zima iz šatora. Popravismo i podstrekosmo vatru, pa za čas bilo je obilno plamena, koji je na daleko oko vatre grijaо. Počekasmo da se pomoli sunce, da nam posuši od rose smočeni šator, pa da natovarimo i da krenemo dalje prema Šiškovom. Krenusmo od Rive u pravcu sjeveroistočnom mimo katuna, od kojih se osobito isticao jedan svojom osobitom građom. Kako su katuni ovdje poseve drugog tipa nego na Durmitoru i u Magliću, jer nema kamena za gradnju, to su redom svi katuni građeni od jelovih piljenica, a i pokriti su tesanim daskama. Ovaj zasebni katun nije bio te konstrukcije, nego je sličio savardacima okolice Brezna pod Vojnik planinom u Crnoj Gori. To je okrugao katun pokrit ponajprije sijenom, a na to je unaokolo nametana brklja do brklje, što mu daje njegov zaseban oblik. — Zađosmo u šumu, i nakon kratkog vremena ispadosmo iz šume na silne košanice, po kojima nalazimo ogromne površine pokrite borovnicom, koje smo i mi počeli brati. Put naš vodio je vrlo strmo kroz te košanice prema sedlu Svatovskog groblje 1.845 m, odakle je trebalo sići do Šiškova. Kako smo već prije spomenuli, to je sedlo izgradjeno od bijelog kristaliničnog vap-

nena, a površina je sedla posve gola i bez humusa, jer na tom mjestu znade često puta u godini bjesniti jaka bura, koja odnese svaki humus. Razlog, da je to sedlo dobilo takvo ime, leži baš u pojavi jake bure u stanovito doba godine, pa su neki svatovi, koji su imali proći tim krajem, slučajem zapali u takvu katastrofalnu buru izmiješanu sa jakom mećavom tako, da su na tom sedlu izginuli, i od tada se to sedlo zove S v a t o v s k o g r o b l j e. Pređosmo sedlo i spustisemo se na ravan Š i š k o v o, na kojem nalazimo veliki broj ruševina katunskih, a da danas ne nalazimo ovdje ni jednog katuna, nego su svi smješteni u bliskoj dolini u šumi, kao i Riva. Raselili su odavle, kamo ih je za vrijeme rata austrijska vlast bila stjerala, s razloga, što je tu, kako nam reče jedan Crnogorac »bilo patno živjeti«, t. j. nije bilo opstanka, jer nema drva niti vode, budući da je taj kraj izgrađen od vapnenačkog kamenja. Ostavismo našeg goniča sa stvarima na Šiškovom, a mi se spustisemo do nedalekog Š i š k o g J e z e r a, da ga slikamo. Ovo jezero nije tako veliko kao Biogradsko, no zato je ipak vrlo lijepo sa vrlo slikovitom okolicom. Ono može biti dugo oko 400 m, a oko 150 m široko, smješteno u maloj udolici, od koje se dalje prema istoku nastavlja dolina, oko koje se uz rub šume nalaze katuni. Tu oko jezera znade se skupiti po nekoliko tisuća ovaca, koje tjeraju ovamo na vodu, a koje nalaze oko jezera i dobre paše. Vratismo se na Šiškovo, gdje se već skupljao narod na zbor, pa i mi odlučisemo, da se malo odmorimo, nešto založimo, pa da krenemo natrag u Kolašin.

Zborovanje je započelo tek oko jedanaest sati, kada je počeo pridolaziti svijet iz svih bližih krajeva, a bilo ih je čak od Berana i okolice. Glavna svrha tih zborova jest da se stari malo porazgovore o svojim jadima i brigama, a mlađarija da zapleše veselo kolo, i da tako bar tim načinom malo izide iz onog jednoličnog svakidašnjeg života. Vjerskog karaktera taj zbor nema, jer na tom mjestu, a i na ostalima, na kojima se zboruje, nema obično crkve niti kapele.

Vratismo se natrag na Svatovsko groblje, pa odavle hrptom po mekom travnatom putu preko Z e k i n e g l a v e, pa podnožjem najvišeg brda Bjelasice (B j e l a s i c a 2.117 m) na brdo T r o g l a v, odakle stigosmo na visoravan V r a n j a k, gdje se također obdržavao Iljindanski zbor. Odavle udarismo lijepom visokom bukovom šumom prema R a s k r s n i c i i uskoro dodosmo opet u krški teren, kojim stigosmo do katuna P a l j e v i n e smještenih u vrlo slikovitoj šumom okruženoj dolini. Već je pao bio mrak, kad dodosmo do S v i n j a č e rijeke, i uz nju vrlo lošim i podvodnim putem stigosmo kasno u večer dosta izmoreni u Kolašin.

U ČARU BIOČA, MAGLIĆA I VOLUJAKA

Sjećam se, bilo je to jednom u Bioču, dok je još naš Brand bio živ: divno mlado jutro prelilo se preko stijena i vrhova u samotnom zaboravljenom planinskom kraju. Nas smo dvojica utonuli u mirisnu bujnu travu jedne lastve: usred krša, u samom kamenu, rodilo se cvijeće, cvijeće i divna trava. Sunce je pilo rosu; kako se koji cvijetak ogrijao, tako je vjenčić svoj otvarao i latice razvijao. Širom otvoreni, krupni modri srčanici nagoviještali su vedar dan. Uz kamen se priljubilo nisko rašće tamnocrvene ruže, grguravi cvjetovi jablana, onog alpskog ranunkula s punim glavicama, prosipali su svoje zlato, a narcise, ovdje u hercegovačkim planinama ovu dragu biljku zovu »dokoljen«, opijale su svojim mirisom. U njihovu je raskošnom dahu ovo svježe jutro bilo još bistrije, sunce još zlatnije, a vrhovi nad nama lijepi kao u priči ili u nestvarnom snu. Našim je izmorenim tjelesima godila ova ljepota i mir. Lagodno smo se pružili. Nakon noći provedene pod tjesnim malim šatorom na tvrdi i neravnu tlu, ova nam se meka trava činila divnim ležajem, a sunce je ogrijavalo naše udove, prozeble u noćnom hladu visokih planina.

Već smo desetak dana na putu u hercegovačkim planinama. Prođosmo Sutjesku, katune u Tovarnici, kroz Volujak, mimo Trnovačko Jezero, bijasmo na Magliću, i sad eto nas u Bioču, pod njegovim silnim stijenama. Nad nama se okomiše komovi: Klekovo Pleće, Gradina, Vrsta i Rudina, no glavni se vrhovi Veliki Bioč i Vito ne vide odavle. Ali mi osjećamo da su nad nama, teški, strašni i osamljeni, kako su nam se sinoć ukazali, kad smo silazeći s Maglića ušli u njihove krševe. Strahovita kamena pustinja jest taj kredni Bioč.

Ni čednom dinarskom stočaru ne pruža dostatno trave, da u tim krševima napase svoja stada. Samo jedan rudinjski katun, Jeramaza iz Bileća, bačen je u ovu pustoš, a na površi usred biočkog masiva to je kredna visoravan Košare, sva isprošupljena vrtačama i urvinama, pa nema nijednog katuna. Tek na dalekoj Kručici nad Stabanskim Jezerima stanovi su pivljanskih čobana. A prema Mratinju na sjevernim padinama Bioča nema nego samo katun čika Jevte Vukovića iz Mratinja.

Na Jevtinu katunu

Koliba kamenara pribila se uza stijenu, zapravo uvukla se u škrip pod stijenom, što se mrka i sura nadvisila nad usko glečersko rame Mratinjske doline. Na nevelikoj ravni pred kolibom torovi su

za sitno blago, a već nešto niže strme se strane gube u tamnim četinarskim šumama. Tek oko vješto ovomu kraju može da u crnogorici razabere dva modra gorska oka, dva mala glečerska jezercia. Oko kolibe nema paše. Stoka mora da se svakog jutra ispinje na visoke lastve u komovima. Koze vole ove daleke šetnje, one se zorom prve javljaju iz tora, nemirne i hitre, jedva čekaju, da ih otpuste sa struge. Ovce strpljivo pasu i tapkaju, u nizovima prelaze strma točila lagano i mirno, te se ni kamen ne odroni ispod njihovih papaka. Teže je s govedima, njih treba svakog dana izvoditi na prostrane pašnjake Careva Dola, pod vrhom Maglićevim. Staza vodi upravo iznad kolibe vrlo strmim snježanikom, što u žlebu kao firnski jezik silazi s bokova Rudine. Mali Zeko, unuče Jevtina, momče od kojih osam godina, svakoga jutra strahuje, da mu se koje goveče ne slomi; a pred večer kad stado ovuda silazi na katun, nema ništa smješnije nego promatrati kako luda telad posrće i srila niz strmi snijeg. Tek konji Jevtovi ne silaze na kolibu. Oni po sve ljeto borave gore na prostranoj visoravni Careva Dola. Sami se brane od vukova, sami traže pašu, na po podivljali uživaju u beskrajnoj neobuzданoj slobodi.

Čitava Jevtova porodica izdiže na katun. Njegova je baba oči isplakala za jedincem sinom, momkom od petnaest, šesnaest godina, što verući se jednom u Maglićevim stijenama pade niza grede i pogibe. To se zbilo, kad je u ratno doba, za austrijske okupacije, Jevto kao Crnogorac čamio u aradskim kazematama, a jadnu je ženu polomila skrb za mužem i žalost za poginulim sinom. Ostale joj kćeri, crne kukavice, dvije se kasnije udale, a najmlada Kosana i sad još nakon deset godina nosi crnu maramu i žaluje za bratom jedinim.

Sunce je odskočilo nad komove i dobrano prigrijalo. Sad je već osvijetlilo i malo ovalno jezerce nešto niže ispod našeg ležaja i još dublje u šumi ono drugo, veće i tamnozeleno. Svetlo se razlilo u dolinu pravilnih i simetričnih strana, što je usječena u površ Vučeva i Ulobića, a na njenom dnu među župnim usjevima protječe jaka bijela kula. Drvene kuće s visokim krovovima od šindre, kakovih je u Mratinju najviše, sakrivene su u hladovitim gustim šljivicima. Zemlja je u dolini dobra, obilno natopljena vodom, rađa žitom i drugim usjevima, a na prisoju dozrijeva voće, šljiva i jabuka, što je prava rijetkost u ovim brdima. Dalje na istok Mratinjska dolina zastaje pred jednim još dubljim koritom. To je Piva, u koju Mratinjska Rijeka utječe, i kojoj se s druge strane vrtoglavo ispinje površ Pivske Planine. U sunčanoj se maglici gubi ogromno, sivo i

pusto, krečnjačko Crkvičko Polje, a nad njim se na dalekom obzoru jedva razabiru obrisi visova durmitorskih.

Moj drug uza me postaje nemirniji. Sve njegovo osjetljivo biće kao da drhti pod jakim dojmom silnoga krajobraza. Ustaje i po svom običaju uzimlje olovku i papir, da u crtežu uglavi ljestevu i vrijednost ovoga kraja. Njegova je pažnja upravljenja ledenjačkim oblicima, što ih vještim okom pronalazi, da utvrdi izvornu čelenku Mratinjske Rijeke. Na istočnom pobočju Maglićeva slijeva se voda s golema firnskih snježanika, iz karova među pustim liticama, što kao kakovi strašni bastioni okružuju sirotnu kolibu čika Jevte. Na pogledu nam je i divna zelena površ Ulobića sa svim svojim katunima i rudinjskim i drinjačkim. Tek u duboke brazde vrha Maglićeva ne možemo odavle da vidimo. Ali i ovi zakuci Maglićevi ne ostadoše nam sakriveni. Ta zagledasmo u njih jučer kod uspona na vrh Maglića.

Uspon na Maglić

To je bilo rano prije podne, kad smo se konačno digli iz cirkova Trnovačkog Jezera. Zorom je započeo put. Još je noćna maglica ležala na vodi, kad smo brzim korakom prošli kraj jezera. Ali tad je započela muka. Jedva su naši konji iznijeli tovar uza strahovitu Šarenu Lastvu. Tek tada smo razumjeli zašto su nas planinštaci odvraćali od ovih strana. I naš bi Omer, koji u Magliću poznaće i najsitniju lovsku stazu, rado bio tovar odveo daljim zaobilaznim putem preko Ulobića. Ali da nam želji udovoljiti, odvažno je preuzeo na se vodstvo na teškom putu Šarenom Lastvom. Konji spretni i vični krševima, oprezno su stupali korak po korak, tražeći u škrapama i vrleti kopitom što sigurnije uporište. Drhtali su im skočci, svijale se sapi pod teretom, po koji put konj bi poklekao. Momci su muku mučili pridržavajući teret, da im i konji i tovari ne polete niz strma točila. Kad bi koje konje posrnulo, pametna bi životinja mirno i strpljivo čekala, dok je se posve ne rastovari, digne na noge i opet natovari. U teškom poslu vrijeme je naglo odmicalo.

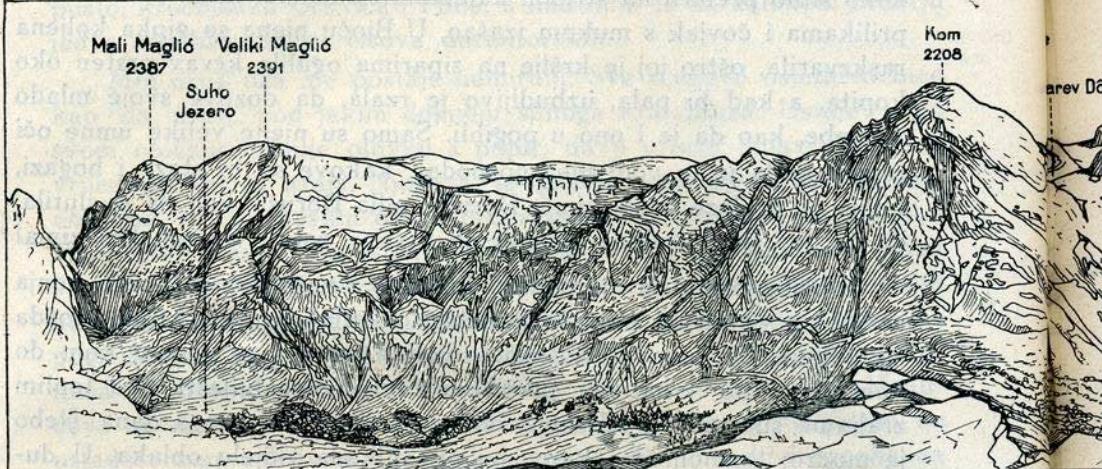
Ipak smo i nakon ovoga iskustva kasnije još jednom uzlazili konjem od Trnovačkog Jezera u Bioč. Tada nas je bilo samo troje, i sav nam je putni partljag nosila Omerova kobila. Draga pametna i vjerna životinja nekoliko je puta s nama kao pravi naš drug prešla ove planine. Vješto je kopitom okušavala put, volila je da odabire mekanije travnate strane, ali i kad je trebalo zaći u krš, ili na tvrde i glatke ploče, nije ni časa okljevala. S ushitom sam je koji put promatrao kako s finim instinktom razabire stazu ili kako njene vitke noge, čovjek ne bi rekao koliki teret može njima da ponese,

kako sitno prebiru na strmim kamenim stranama, kuda bi u drugim prilikama i čovjek s mukom izašao. U Bioču njena su gipka koljena raskrvareila, oštro joj je kršlje na siparima ogulilo krvav prsten oko kopita, a kad bi pala, uzbudljivo je rzala, da dozove svoje mlado ždrijebe, kao da je i ono u pogibli. Samo su njene velike umne oči pitale, kuda je to vodi njen gospodar, kakove su to staze i bogazi, kojim ne prolaze drugi konji. Doruša, mila Doruša, kao da je slutila, da će, još jaka i mlada, prebijenih krstina ostati u ovim krševima!

Doista mučan je bio uspon, dok smo s naša dva fočanska konja uzašli na visinu od oko 2000 metara. U divljem smo kraju, možda najdivljem, što smo ga dosada vidjeli. Oko nas se redaju kom do koma, vrh do vrha, sve pusti bijeli vapnenac bliješti pod topim zrakama sunčanim i odrazuje čisti žar mirnoga ljetnoga dana. Nebo je modro, tamnomodro kao da i nije nikada vidjelo oblaka. U dubokim škripima, u stijenama, u tamnim provalijama i na visokim pustum vrhuncima bjelasa se snijeg, čas čist i sjajan, kao da je tek jučer prebačena na nj svježa koprena, čast prljav i smed, izbrazdan žlebovima, kud se toči kamen sa stijena. Zelenila ima malo, tek po koji busen trave, ili kakav planinski cvijet porastao u kamenu. Zeleni proplanci i visoke lastve sakriveni su u liticama, pa je siva boja krečnjaka polegla nad čitavom krajinom.

Carev Do

Zato se čovjek neobično obraduje, kad probivši se tjesnim ždrijelom preko velikoga snježanika konačno ugleda široku zelenu ravan jednog mekog dola. To je Carev Do, sunčana prostrana uvala položitih strana i jakih oblih rubova, sva pokrivena jednim cvjetnim sagom. U svjetloj radosti ovoga dola naglo nestaje sumora, što je obladao nama tamo u sivom stijenju. Sunce odsijeva u lokvi na dnu doca. Mala se česma probija iz crvenih škriljevaca, i njena divna živa voda čini Carev Do još ljepšim i radosnijim. Nenadano na mekanoj zemlji zamnije prigušen topot. Začuje se zvučno rzanje i u divljoj trci nestaje za susjednom kosom čopor gizdavih konja. To su Jevtini konji, što tu u slobodi provode ljeto. Oči im žare, duga nerezana griva leprša i pada niz uzvijene vratove, ružičaste se njuške napinju u brzom dahtanju i nervoznoj radoznalosti, na pogled stranih došljaka. Sve predvodi krasan vranac, visok jahaći konj, neobičan za planine. Otmjenim korakom vodi on svoje drugove, a nove mu ploče odsijevaju u trku kao srebro. Doista kad čovjek na ovoj otvorenoj visokoj površi ugleda te lijepe životinje u njihovim nesputanim plemenitim kretnjama, sam slobodan u suncu i planin-

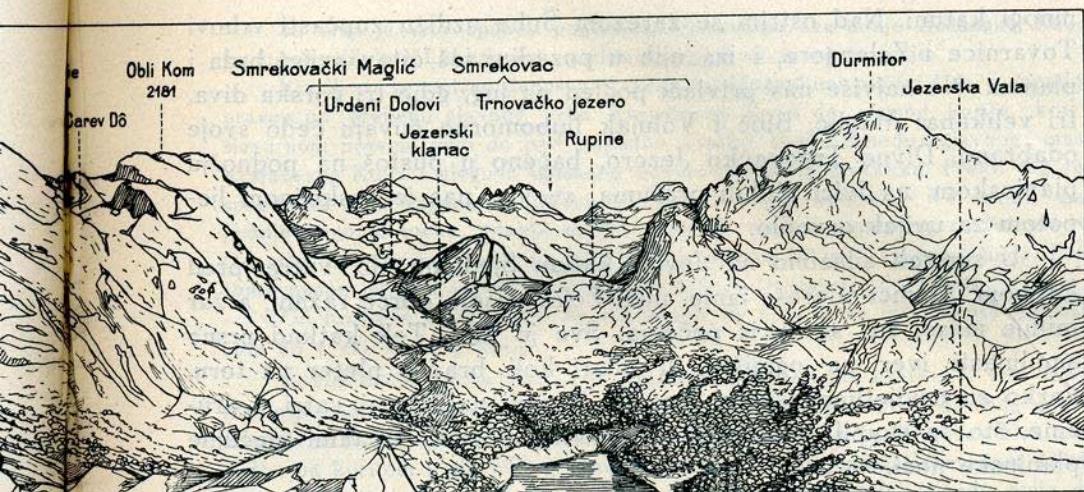
PANORAMA MAGLIĆA: SA TRNUKIH

skom uzduhu, može da uistinu poneše u sebi epsko raspoloženje jednog junačkog krutog ljudskog pokoljenja.

Stara čobanska priča vezana je uz Carev Do, surova i kruta, kao što je krut i život u tim gordim brdima. Izabraše jednom čobani jednoga između sebe kao cara, da im bude u igri glava. Bijaše to najjači, najpametniji i najspretniji momak od sviju njih. Drugovi ga u svemu slušahu. No momak se po vremenu osili te poče tražiti da mu se potpuno pokore. Jak i spretan izvede svoju namisao. Ali kad prohtjede, da ga carem nazivaju i kao cara dvore, digoše se čobani na nj i ubiše ga upravo u ovom dolu kraj česme. Otada ime dolu Carev Do.

Sa Careva Dola naši konji silaze do Jevtina katuna, a mi krećemo širokim travnatim plećem dalje prema vrhu Maglića. Što se više uspinjemo, sve je dalji pogled, a oko nas sve je više snijega, a sve manje cvijeća. Pod samim vrhom ulazimo u regiju prvog proljeća. Još je crna i mokra trava, gdje je do jučer ležao snijeg. Tek su iznikle prve proljetnice, sitna alpska ljubica, bijeli kukurijek i anemoni. Na ivici bijelih nameta procvala je ljubimica planinskog snijega, mala nježna soldanelja.

Na istok strme se stijene okomito lome prema površi Ulobića. Dugi strmi snježanici gube se niz nadvisne litice u tami provalija, zijevaru izbratzane stijene u dnu ponora. Mrazni dah struji iz kulaora, prodire kroz odijelo, čovjek osjetljivo zebe. Instinktivno se sklanjamo pred tim prepadima te se držimo više zapadne strane širokoga grebena, gdje nema takovih bezdana. Premda su strane i ovdje strme, a možda i dvostruko dublje od onih na istoku, ipak

TRNOČKIH VRATNICA U VOLUJAKU

Crtao † Maksim Mandl

može oko da im dogleda kraj, i nema onih zjala, što zastravljaju hladnoćom, tamom i neizvjesnosti.

Vrh Maglića

Sam vrh Maglića strma je kamena piramida, sva iskrižana i razjedena u bezbroj igala, grebena, prepada i škripova. Na tri strane stijene su veoma strme i neprohodne, tako da ni lovci ne vole njima da uzlaze. Samo s jugoistoka dugačkim je grebenom, kojim smo mi došli, pristup lagiji. Upravo zbog tako samostavnog položaja pogled je s vrha Maglićeva lijep, širok i mnogostruk. Duboka dolina Suškoga potoka dijeli nas od masivnog grebena Volujaka. Kote Studenci, Stogovi, Badine, Vlasulja jedva da nadvisuju jednoliku, nerazvedenu horizontalu, na kojoj je polegao silan snijeg. Veliki nameti vise nad tamnim stijenama volujačkih cirkova, što su svi otvorili svoja vrata u dolinu Suškoga potoka. Ova je dolina svakako pod šumom, tek se u njenom najvišem dijelu zelene prostrani pašnjaci. U jednom docu leži malo Suho Jezero, krško periodsko jezerce, što ovoga kišnog ljeta još u srpnju obiluje vodom. Neposredno pod nama vidimo nekoliko stanova na Jelovu Dolu, a odavle vijuga bijela stazica na greben Makaza, da se onda na Prijevoru, najljepšoj planini u Magliću, izgubi njen sitan trag u prekrasnom sočnom zelenilu. Kao da divnu travu ni tko gazi ni što pase, takav je mir na pašnjacima i lugovima prijevorskim. Samo lagašan dim nad dimnjacima koliba brvnara kazuje, da su i ovamo Rudinjani već izdigli. Duboka dolina Perućice sva pod gustom omorovinom snizuje se prema Sutjesci, a dalje na sjever prostire se površ Vučeva i na njoj

mnogi katuni. Nad oštrim se zarezom Suhe uzdižu zupčasti vrhovi Tovarnice i Zelengore, i iza njih u pozadini još čitav svijet brda i planina. No najviše nas privlači pogled na jug, gdje tri gorska diva, tri velikana: Maglić, Bioč i Volujak ljubomorno čuvaju čedo svoje odabranu. Divno Trnovačko Jezero, bačeno u pustoš na podnožju planinskom, na ivici gluhih prašuma, svojom nas je raskošnom ljetom potom za uvijek osvojilo.

U sumrak silazimo na Jevtin katun. Sjedamo do vatre pred kolibom. Momci oderaše janje, mali Zeko veselo obrće ražanj, a žar miluje meso, širi se miris pečenja. Sve je tiho. Tek katkad prsne smolinasti iver na ognjištu, ili udari koji brav o pleter na toru. Jarko su osvijetljena snena lica i dlanovi nadneseni vatri u družine, što se skupila kod ognja. Sve ostalo tone u tami nečujne planinske noći.

Dr. IVAN KRAJAČ:

JASTREBARSKO

NOVI USPONI U ROŽANSKIM KUKOVIMA

1. Uspon sjevernim pobočjem na sjeverozapadni predvrh i na glavni vrh Krajačeva Kuka.

Dne 16. VIII. 1931. pošao je Dr. Ivan Krajač sa g. Josipom Gržanićem novim putem iz Rosijeve kolibe HPD prema Velikom Alanu. Prije sjevero-zapadnog predvrha Krajačevog Kuka ostavili su put i uspeli se u sedlo, koje se nalazi odmah nad putom, a koje sa južne strane tvori bočina rečenog predvrha. Po strmom sjeverozapadnom grebenu istog predvrha popeli su se na ovaj vrh, koji će biti visok oko 1650 m. Od glavnog masiva Krajačeva Kuka dijeli ga uska kamena vrtača dugoljastog oblika. Na ovom oštrom predvrhu nije bilo nikakvog znaka ranijeg uspona, pa je postavljen mali kamenik na zapadnom višem, koji je klekovinom obrastao, i na istočnom nešto nižem posve kamenom vrhu njegova hrpta. Prešavši cijeli uski njegov kameni hrbat u smjeru zapad-istok spustili su se njegovim jugoistočnim grebenom u istočni rub rečene vrtače između ovog predvrha i glavnog masiva sjevernog pobočja Krajačeva Puka.

Tu su kroz prirodan kameni procjep, što ga tvore okomite visoke stijene, ušli u malu strmu uvalu zatvorenu sa svih strana kamenim tornjevima i stijenama, a prema jugu prolaznu strmim točilom na sjeverno pobočje Krajačeva Kuka. Na sjevernom rubu ove uvale među tornjevima je duboka sniježnica. Iz ove uvale uspeli su se na uski greben kamenog izdanka istoga Kuka, koji se počevši pod glavnim vrhom Krajačevog Kuka proteže prema sjeveru dijeleći tako međusobno dvije velike dugoljaste vrtače sjeverno od toga Kuka. Uspevši se na taj greben popinjali su se po njegovu vrhu lagano do pod sam vrh Kuka, gdje greben prestaje nastavljajući odmah sa lagano prohodnim strmim stijenjem, koje vodi upravo na sam vrh, oko 1690 m.

Opisani je uspon vrlo interesantan, nije težak, većinom je lagani penjački uspon, a pruža mnogo raznovrsnosti u terenu i pogledima. Interesantni su pogledi na kamene sjeverne bočine Krajačeva Kuka i njihove kamene tornjeve, pa na sam opisani njegov predvrh.

Sa vrha je vrlo opširan pogled specifičan: na sve donje Rožanske Kukove sa južnim dijelom Lubenovca i priličan pogled na more i otoče.

Vratili su se natrag danas najkraćim i najlaganijimi putem i to u zapadnom pravcu po grebenu glavnog vrha Krajačevog Kuka do strmog korita, koje u sjevernom pravcu vodi do pod zapadno visoko sedlo između glavnog masiva Krajačevog Kuka i njegova opisanog sjevero-zapadnog pretkuka. Preko tog sedla spustili su se u zapadnom pravcu na put: Rosijeve koliba — Vel. Alan nešto južnije nego je točka, odakle su bili započeli opisani uspon na rečeni predvrh. Od vrha Krajačevog Kuka do puta trebali su oko 35 min. srednjeg hoda. Prema tome uspon istim pravcem može trajati najviše tri četvrti do 1 sata.

Od Rosijeve kolibe HPD do tog mesta na putu može biti najviše tri četvrti sata do 1 sat laganog hoda.

Novim dakle putem postao je Krajačev Kuk laganim kratkim i vrlo zahvalnim usponom. Mjesto na novom putu nešto sjevero-zapadno od glavnog grebena Krajačeva Kuka, od kojega počinje potonji kratki uspon na Krajačev Kuk preko sedla, pa koritom i glavnim grebenom — označili su planinari crvenom kredom sa strelicom i napisom: Krajačev Kuk, a ta se oznaka nalazi između dvije dvo-bukve, koje su izrasle sa gornje strane tik uz sam put.

2. Prvi uspon na Kuk 1617 m. u Gornjim Rožanskim Kukovima.

Kuk 1617 m je oko 700 m dugi uski kameni greben, koji sa zapada obrubljuje sjeverniji dio visokog masiva Gornjih Rožanskih Kukova i ruši se kamenim stijenama strmo prema Smrčevim Dolinama, koje nadvisuje za 200 odnosno oko 250 m relativne visine. On leži sjeverno od masiva Gromovače 1675 m, od koje ga dijeli duboka krška uvala. Sa sjeverno-zapadne strane ima niži kameni predvrh izbočen prema zapadu, a između obadva je visoki krški dolac ovalnog oblika gusto zarastao klekovicom. Sjevero-zapadno stijenje mu je lakše prohodno nego li jugozapadno, a s južne strane mu je stijenje vrlo strmo. Južno stijenje tvori mu istočnu i zapadnu panagu, o koju se upire najviša kamera glavica. Sa zapada ima već spomenuti predvrh i južnije odmah do njega drugi kameni izdanak. Mi smo se uspinjali odmah sjeverno od rečenog najsjevernijeg zapadnog predvrha, gdje je stijena lakša. Dalje smo išli po sjevernom nižem grebenu predvrha, pa po sjevernom grebenu pomenutog dolca dok smo dohvatali glavni greben Kuka 1617 m., tada po njem na najviši vrh i njegovu najjužniju lijepu visoku kamenu glavicu, na kojoj smo postavili kamenik.

Sam hod i uspon kretao se je ovako:

Dne 13. VIII. 1931. pošli su iz Krajačeve Kuće HPD Dr. Ivan Krajač te Josip Gržanić i Josip Sušić, pravnici, putem kroz Smrčeve Doline do Čemerikova Dolčića (3 km.). Išli su novim putem, koji će spajati Krajačevu Kuću sa Rosijevoj kolibom po hrptu Velebita. Sa Čemerikova Dolčića krenuli su zapadno u Smrčeve Doline markiranim smjerom, koji vodi prema Rosijevoj kolibi kroz Smrčeve Doline. Prošavši veliku vrtaču u Smrčevim Dolinama pošli su sa najviše točke sedla južno nad istom kamenom vrtačom u Smrčevim Dolinama stijenjem zapadnog pobočja Gornjeg Rožanskog masiva i uspeli se na sam greben sjevero-zapadnog predvrha Kuka 1617 m. Između planinara i glavnog grebena Kuka 1617 met. u istočnom pravcu ležao je veliki dolac obrastao klekovicom. Silaz kroz dolac pokazao se je radi gустe klekovine vrlo teško prohodan, pa su se planinari vratili na greben i zaobišavši po grebenu ovaj sjevero-zapadni dolac uspeli se na sjeverni početak glavnog grebena i po njem na južni najviši vrh obrastao klekovicom. Uz isti nalazi se kao skrajnja prema jugu lijepa gola kamera gla-

vica, na koju su postavili kamenik. Za povratak polagano hodajući trebali su planinari ovo vrijeme: Silaz sa Kuka 1617 m trajao je po glavnom grebenu od juga prema sjeveru obilazno oko sjeverozapadnog visokog dolca pa po zapadnom prethrvptu i to: od vrha do oko pomenutog dolca po grebenu i klekovini 30 min., zatim po nuzhrptu u sjevernom pravcu po teško prohodnoj klekovini gotovo pol sata do ruba zapadnog stijena, koje stoji nad Smrčevim Dolinama. Zatim po zapadnim stijenama u sjevernom pravcu nagli silaz četvrt sata. Iza toga 5 minuta kroz šumu do markiranog puta kroz Smrčeve Doline, tj. do njegova najvišeg sedla južno od pećine u Smrčevim Dolinama. Ukupno dakle do puta 80 minuta. Iza tčga markiranim putem spuštajući se četvrt sata do nad pećinu u Smrčevim Dolinama. Odатле oko 40 min. usponom do Čemerikova Dolčića. Odатле lagano za 1 sat do Zavižanske Kuće. Ukupno dakle oko 3 i četvrt sata.

Sa vrha 1617 m je vrlo instruktivno i lijep pogled na sjeverno pobočje i predvrhove centralnog transverzalnog grebena Rožanskih Kukova, napose na centralni vrh, na koji su se uspeli 27. IV. 1930. Dr. I. K. i Tomo Vukelić, na cijelu Gromovaču, na Vratački Kuk i cijeli centralni greben do Pasarićeva Kuka.

A. ŠIMČIK:

ZAGREB

NARODNI NAZIVI ZA SKLIZALJKE I SANJKE

1. Kaljke.

Osim običnih saonica, kojima se skližu niz brdo, imadu lijevanjska djeca iz Lijevanjskog polja malene saonice kaljke. Na kaljkama voze se samo po ledu, jer su za kosinu nezgodne.

Ovaj način voženja po ledu mora da je prastar, jer se te kaljke grade na vrlo primitivan način. Ljeti djeca pokupe, gdje nađu, goljeni od uginulih volova ili konja, koje metnu za gredu na tavanu i ostave da se do zime dobro osuše.

Kad se počne smrzavati Lijevanjsko Polje, koje je od jesenjih kiša gotovo čitavo pod vodom, počnu djeca graditi kaljke. Najprije se uzme daska 40 cm duga i jedno 25 do 30 cm široka. To će biti sjedalo. Ozdo na tu dasku pribiju čavlima dva drveta, visoka do 10 cm, debela 5—6 cm, na donjem kraju u luk izrezana. Ta dva drveta zovu se prikovi, jer se prikuju ili pribiju. Na te prikove pričvrste se drvenim klincima dvije kosti, koje se zovu čolani, i to u smjeru sklizanja. Prikovi su razdaleko već prema duljini dotičnih goljenih konjskih ili volujskih. Za vožnju potrebna su još dva kriva kolčića, u kojima je na donjoj strani usaden po jedan zaoštren klinac. Ovi kolčići zovu se arboci. Kad to sve ima gotovo, dijete je spremno za klizanje. Na kaljke sjedne dijete podviti nogu ili klečeći, u svaku ruku uzme po jedan arbok, kojim se otiskuje zajedno s kaljkama.

Kaljke znaju upotrijebiti ne samo djeca za zabavu nego i momci, kad hoće da brzo stignu kamo daleko na sijelo ili u ašikovanje, jer na dobrim kaljkama, kad su čolani dobro uglađeni, može se sklizati brzinom od 3—4 m za sekundu.

(Jan Krčmář, iz Ljevnina. Glasnik bosan. muzeja XXIV, 286-7. Sarajevo 1912.)

Slične bilješke o sanjkanju na ledu imade Vejsil Ćurčić u članku »Narodno ribarstvo u Bosni« (Glasnik bos. muz. XXII, 430—431. Sarajevo 1910). U Dolini na Savi, u gradiškom kotaru, našla se među preistorijskim ostacima sošnica (kuća podignutih na sohama ili stupovima u vodi) jedna ždrebeća kost, dugačka kojih 20 cm, koja je očito služila kao klizaljka. Na jednom kraju ima dvije okomite, na

drugom jednu horizontalnu popriječnu rupu. Kroz te rupe provlačila se očito vrpca, kojom se ta klizaljka vezala oko obuće. Te rupe odgovaraju rupama na novijim koštanim klizaljkama, koje se upotrebljavaju u različnim zemljama. Ozdo je ta kost uglađena, po čemu se vidi, da je doista služila za sklizanje po ledu. Vrijeme postanja ove sklizaljke može se točno odrediti, jer kao čitava sošnica i njeno groblje, spada pod konac hallstattskog perioda, to jest u vrijeme od 5-og do 3-eg stoljeća pr. Is. Danas u Dolini ne trude se toliko oko izrade ovakih klizaljki od kosti, nego kadikad prosto podlože konjske kosti pod meke opanke, te se na njima onako kližu otiskujući se sa dva štapa okovana željeznim šiljcima.

2. Karike i piljci.

No u istoj dolini upotrebljavaju kosti za saonice, koje onđe nose neobično i očito strano (tursko?) ime karike, i koje su vrlo raširene, tako da svaki momak ima po jedne ili dvoje. Za ove saonice uzimaju se obično stražnje cibilke (cjevanice) od konja, koje imaju na oba kraja gornje plosnate strane 12—15 mm široke rupe za šiljke, ali ne skroz probušene. Često se uzimaju i kosti, koje su do pleća, a zovu se krive, i u kojih je donja ploština za sklizanje nešto kraća nego kod cibilkii, jer su savijene. Stoga se na njima može brže letjeti nego na cibilkama, jer je ploha za trenje manja. Karike se prave ovako: Gdje se kani rupa prokopati, metne se živ ugljen, koji se pritisne klipićem i u nj se puše i raspiruje, dok kost ogori. Ima li dječak pri ruci svrda, provrta kost svrdlom, ako li nema, posluži se kakvim drugim komadom gvožđa, na pr. klinom od brane (drljače) ili drugim tvrdim predmetom. Zatim se malo poravnaju zglavci kosti ozdo, tako da se kod prednjih zglavaka malo više, a kod zadnjih manje skine. Same karike sastoje se od jedne daske, koja je upravo tako velika, da čovjek može lijepo sjesti. Onda se omjeri kostima na dasci gdje treba provrtati. U te izvrтанje rupe zadiju se nožice, drvene, dugacke 10 cm, te se krpama dobro učvrste. Nekoje saonice načine se straga malo više, jer drže, da se tako brže leti. U stara vremena uzimali su u Bosanskoj Gradiškoj za karike rebra od bivola, koji su se za turskog vakta držali mnogo više po Balkanu nego danas. Pošto su ta rebra bila veoma zavinuta, to su ih prosto na oba kraja ukopali u dasku i saonice bile su odmah gotove, bez posebnih nožica. Danas takih saonica više nema.

Za sanjkanje na ovakim saonicama, koje se zove karikanje, trebaju još dva okrača štapa za otiskivanje, koji se zovu piljci. To su obično dvije palice od šibovine (?) ili jasenovih mladica, koje imaju na jednoj strani šiljak od čavla.

Na čvršćim karikama prikovani su za dasku pragovi i u te pragove ukopane su nožice.

Momci se karikaju samo po čistom ledu, a djeca i po dobrom saoniku. U Dolini najprikladnija su mjesta za karikanje dolovi (turski gol, jezero, blato, bara), kad zamrznu. Na Savu ne smije nitko, jer je odviše opasna.

Na blagdane skupi se veliko društvo, dodu i odrasliji, pa se karikaju i za meću svakojake igre na ledu. Tako onaj, koji zna najbrže letjeti, bude zec, a drugi kao alabaša leti za njim, najstražnji, koji ne može da stigne ostale, on je kao njihov lovac i pika (podražuje) ih. Kad zeca opkole, onda on prekrsti jednu nogu, a drugu pruža udarajući njom u daske pojedinih karika, ne bi li kako zbacio njihove alabaše. Onda iskrenu jedan na drugoga i obaraju se, a kad se nađu jednakni po snazi, nastane prava borba.

3. Igra ključa i željeznicе po ledu.

Druga igra zove se ključ, a igra se ovako: Pobjije se jedan kazuk (turski, kolac) u led i zasiječe pri vrhu, onda se uzme kukasta štica, onaka kao što je ključ kojim se čupa sijeno iz stoga, (po tom se valjda i zove igra) i zapne se za zasječeni kazuk. Četiri ili pet na karikama pohvataju se za ruke, a prvi se uhvati za vrh štice. Dva tri dječaka na nogama turaju šticu, badajući oko stupca naokolo. Kad se ova povorka stane brže okretati, postignu takvu brzinu da nijedan ne može četiri puta obletjeti oko stupa, nekoji se izvrnu, a koji su na kraju puste se i odlete neizmernom brzinom na stranu.

Treća je igra željeznicе. Pohvata se nekoliko njih na karikama jedan iza drugoga i to tako da prvi klekne, a svi drugi opašu jedan drugoga nogama, spare piljke (štapove) i po tempu se otiskuju. I kod toga znadu jedan drugoga varati i prevrtati. Na posljeku priređuju se i utrke na karikama, jer se na dobrom ledu vrlo brzo može letjeti. Za to treba dakako i snage i vještine.

Na mjestima, gdje je led tanji i gdje se uvija, natječu se koji je slobodniji i koji će pretrkati preko uvijalke da ne upadne u vodu.

4. Starinske košlje — skije!

Klizaljke od kosti izrađivali su već odavna stari Slaveni. Č. Zibrt, češki kulturni istorik i etnograf, koji je umro ovih dana (14. veljače 1932.) spominje ovake sprave po Kronici Moskovskoj, koju je iz latinskoga originala Aleksija Guagnina preveo na češki Matouš Hosius. (U Pragu, 1590.). Hosius ovako opisuje stanovnike Permske oblasti u sjevernoj Rusiji: Po zimi voze se po snijegu upregnuvši pse ili bijele jelenove, koje za to upotrebljavaju mjesto druge stoke. Pješaci pak na košljama (na koslech) veoma glatko po snijegu trče i nazivaju ih (to jest te košlje) nartama. To su neke dašćice, dugoljaste poput potplata, tri do četiri laka dugačke, koje nazuju na noge i otiskujući se motkom, koja je na kraju šiljkom okovana, veoma naglo trče, da ih najbrži konj ne bi dostigao, jer i konju smeta tvrdoća i hravavost snijega, brda i slične stvari. A oni koji se na nartama voze preko vrhova, panjeva i jama lako prelaze i na taj način svakojaku zvjerad love i strijelama strijeljaju.

Zibrt u istome članku upozoruje na spomenuti naziv »košlje«, koji je s vremenom pao u zaborav, kao i predmet, koji je označivao, pa su u moderno vrijeme češki sportaši za tu stvar uveli tudi naziv »lyže« (iz francuskog jezika). Ova riječ »košlje«, kojom je češki pisac preveo latinsko (in nartis iz ruske navedene riječi narty), živi i danas u češkom pučkom jeziku u Moravskoj i u poljskom jeziku, gdje se svake klizaljke (i moderne, gvozdene) označuju imenom košle.

Ako uzmemo u obzir, da se kosti još danas dosta upotrebljavaju za izgradu klizaljki ili saonica, možemo nagadati, da je riječ košlje nastala od osnove kost i da su takve košlje (skije) bile vrlo raširene kod starih Slavena. U našim krajevima imamo ovu riječ potvrđenu u njezinom imenu Košlje ili Ravne Košlje, kako se zove neka visoravan u okružu podrinskog i u imenu dvaju sela Gornje i Donje Košlje (vidi RJA V, 385).

Da spomenem na kraju jedan još primitivniji način vožnje po ledu. U mome djetinjstvu u Ivanovčanima kod Bjelovara vozila su se djeca na zaledenoj maloj bari na ovaj način: Isjekao bi se sjekirom komad leda, u koji bi se zasjeklo toliko da se može utaknuti štap, kojim je klizač gurao tu malu santu pred sobom. Kad je santa dobro poleljela, skočio bi klizač na nju i tako se vozio.

5. Krplje.

Uz saonice i klizaljke možemo spomenuti i krplje, koje lovci i čobani u Hercegovini obuvaju na noge, da se može ići povrh snijega. To su kao obruči što se ispriječaju ili iskrpe dretvom ili oputom (tankim usukanim remenjem, kojim se priječaju opanci ozgo). Najstarija vijest o krpljama u Jugoslavenu dosta je mlada (iz Karadžićeva Rječnika), a jednom se spominju u istog pisca (na istom mjestu) u nekoj narodnoj pjesmi iz onih krajeva: »Ma da vidiš Radović-Šćepana, vrbove je krplje napravio, pa razgazi snijeg u planini.«

I krplje će biti stara obuća za snijeg, jer se ista riječ nalazi u drugim slavenskim jezicima za istu stvar ili za slične stvari: češki krpje (snježni obruči, dakle krplje), krpec, opanak, kraple, neka obuća za snijeg; poljski kierpc, vrst obuće, kurpj, opanak od lika, ruski kurpy, staropruski kurpe. Sa sličnim značenjima nalazi se i baltičkim jezicima, koji su slavenskim jezicima najsrodniji (u litavskom, lotiškom i izumrlom staropruskom). Ova riječ ima čak i u grčkom jeziku, u sjevernim krajevima, gdje se krupala zovu nekakve drvene čižme (vidi Rj. Jugoslav. Akad. V, 630a pod »krplje«).

SKIJAŠKE UTAKMICE H. P. D.-a

Ove je godine unatoč nepovoljnim snježnim prilikama u našim krajevima opet znatno porastao interes za ovaj zdravi i najljepši bijeli sport. U samom Zagrebu ima ih danas na hiljade, koji se u slobodno vrijeme skijama redovno penju na naše bliže gore, a pojedine skupine polaze na livade ispod Kleka, koje su upravo idealni skiteren, na Plitvička Jezera, a napose u okolicu Delnica, koja je postala skijaški eldorado, pa u Fužine i u Begovo Razdolje, koje je prije rata bilo skijaško vježbalište za sušačke i riječke sportaše. Osim toga velik broj naših skijaša posjećuje Sloveniju, napose Pohorje i Planicu, gdje su se držali brojni skijaški tečajevi, a po nedjeljama se mnogi uspinju na Kum i Sv. Planinu kod Trbovlja. U tom skijaškom pokretu živo sudjeluju ski-sekcije H. P. D-a središnjice u Zagrebu i njenih podružnica na podnožju ili u blizini naših planina. Veliku agilnost pokazuju naše ski-sekcije: »Japetić« u Samoboru, koja je 14. II. o. g. priredila vrlo uspjelu skijašku utakmicu za prvenstvo Samobora i »Japetića«; »Velebita« na Sušaku i »Risnjaka« u Delnicama, koje su brojno sudjelovale na dvije velike utakmice u Delnicama; »Orjena« u Dubrovniku, koja na Orjenu priređuje skijaške vježbe i utakmice; »Ivančice« u Ivancu, koja je na Očuri otkrila vrlo zgodno skijalište; »Bjelašnice« u Sarajevu, koja je 21. II. o. g. umjesto skijaške priredila uspjelu sanjkašku utakmicu; pak najmlada ski-sekcija »Kalnika« u Križevcima, koja je odmah po osnutku sudjelovala u prvoj delničkoj utakmici.

Ski-sekcija H. P. D. središnjice u Zagrebu razvija u ovoj zimskoj sezoni vrlo živu djelatnost. Priredila je od 22.—29. II. ski-tečaj za svoje članove na Sljemuenu pod vodstvom vrsnoga učitelja skijanja g. Forstnerića, člana »Mari-borskoga smučarskoga kluba« i sredinom veljače odaslala više mlađih članova pod vodstvom pročelnika g. ing. Z. Badovinca na 8-dnevno skijaško vježbanje u Planicu, koje su vodili poznati slovenski skijaški vještaci, braća Janša. Sekciji je pristupio veći broj novih članova, te je nekolicini neimućnih omogućena nabava skija uz povoljne uvjete. Na Sljemuenu je priredila dvije uspjele utakmice i sudjelovala s lijepim uspjehom po svojim članicama i članovima na svim dosadašnjim skijaškim priredbama na Sljemuenu, u Delnicama i u Samoboru.

1. Klubsku utrku za prvenstvo H. P. D-a priredila je na Sljemu menu ski-sekcija 17. I. Organizator i tehnički voda bio je pročelnik sekcije g. ing. Z. Badovinac, koji se unaprijed pobrinuo, da pruga prolazi terenom s boljim snijegom i da bude dobro markirana. Dužina je pruge iznosila 16 i po km, a vozili su je iskusniji članovi prve kategorije, dok su dame i subjuniori vozili samo prvi dio pruge u dužini od 6 i po km. Postignuti su ovi povoljni rezultati:

A. Prva kategorija: 1. Čubelić Vjekoslav 1,43,05; 2. Fučkar Drago 1,46,42; 3. Radovinović Radoslav 1,51,10; 4. Vedrina Franjo 1,54,05; 5. Vidak Marijan 1,56,15; 6. Huić Stjepan 2,06,33; 7. Brahm Drago; 8. Prevendar Slavko; 9. Bogdanov Perica.

B. Dame: 1. Brahm Zdenka 49,55; 2. Vučak Jelica 52,13; 3. Ivorek Pepica 57,31; 4. Repak Micika.

C. Subjuniori: 1. Slavetić 47,10; 2. Splait 54,25; 3. Radoslav 54,50.

Po tomu su klubsko prvenstvo postigli: u prvoj kategoriji Čubelić; u kategoriji dama Brahm Zdenka, a među subjuniorima Slavetić. Izvan konkurenčije natjecali su se članovi »Runolista« i postigli dobre rezultate: Milošević Vlado u 1. kategoriji 1,38,52, što je najbolje vrijeme toga dana, a Tauber Oskar 1,51,25. Utakmica je privukla na Sljeme velik broj izletnika, većinom skijaša, koji su sa živim zanimanjem promatrali ovo zanimljivo natjecanje. Mnogi su uz te krasno vrijeme iskoristili, da se na žarkom suncu do mile volje naužiju ovog zdravog športa. Velika livada nad Tomislavovim domom bila je sva posuta skijašima kao mravima.

2. Utakmica za prvenstvo Medvednice, što ju je priredila ski-sekcija H. P. D. središnjice 28. II., bila je i ove godine najveća skijaška utrka na Sljemenu. Njezinu je važnost podigao ne samo vanredan broj startera — 90 njih — nego još više lijepi odziv Delničana i posjet odličnih predstavnika Slovenije. Iz Delnica je stiglo deset skijaša pod vodstvom zaslužnoga prvaka g. ing. Klaića, koji je duša i tehnički organizator vrlo uspjelih skijaških utrka u Delnicama. Među njima su bile dvije vrsne sile: delnička prvakinja Draginja Španović, koja je 21. II. na utrci za prvenstvo Gorskoga Kotara iznijela lijepu pobjedu (6.5 km 47,50), pak subjunior Vilim Arbanas, koji je na istoj utrci postigao drugo mjesto (6.5 km 43,53). Ovi su i na utrci za prvenstvo Medvednice osvojili dva prva mesta: Draginja Šparović je prva među damama, a Vilim Arbanas pobjednik među subjuniorima. Iz Slovenije su došla dvojica iz Mari-bora i jedan iz Ljubljane, koji je među juniorima postavio najbolje vrijeme na toj utrci. Vodstvo i organizacija utrke bili su u iskusnim rukama g. Šetine, zamjenika pročelnika ski-sekcije i tajnika Z. Z. Š. P., koji je zajedno sa odbor-nicima ski-sekcije imao mnogo posla i brige, da odabere zgodnu prugu sa što boljim snijegom, jer su sunce i jugovina na mnogo mesta na južnoj strani ogolili gorske staze, dok su osojni dijelovi bili pokriti tvrdom korom leda. Pruga za seniore i juniore bila je 18 km duga, sa visinskom razlikom od 200 m, a za dame i subjuniore 6 km sa razlikom od oko 100 m. Natjecala su se 32 seniora, 27 juniora, 10 dama i 19 subjuniora.

Rezultati natjecanja bili su ovi: I. Seniori: 1. Žingerlin Rudolf (Marathon — Zagreb) 1,29,56; 2. Dugan Franjo (»Sljeme«) 1,35,13; 3. Štangl Zdravko (Maribor) 1,35,34; 4. Ciprijanović Ivan (»Runolist«) 1,36,04; 5. Rašica Melko (Concordia) 1,36,19; 6. Milošević Vlado (»Runolist«) 1,37,36.

II. Juniori: 1. Silvio Markioti (Ljubljana — »Ilirija«) 1,29,38; 2. Topali Vladimir (Concordia) 1,37,17; 3. Šafar Branko (Delnice) 1,37,18; 4. Majnarić Ferdo (Delnice) 1,37,32; 5. Stopar Rudo (SPD — Maribor) 1,38,58; 6. Čubelić Vjekoslav (HPD) 1,39,25.

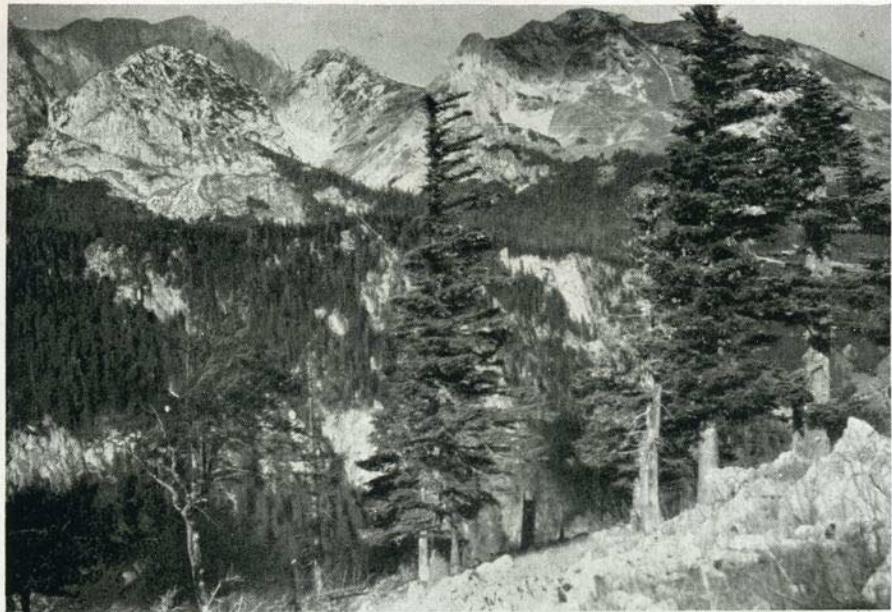

Foto: Dr. B. Gušić

VOLUJAK. GLEDAN SA PRIJEVORA ISPOD MAGLIĆA

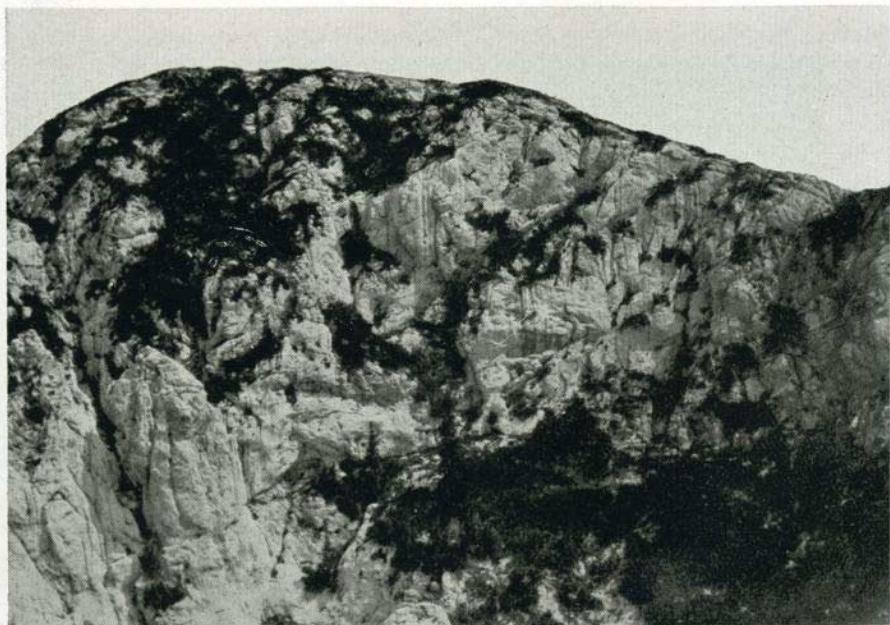

Foto: Dr. I. Krajać

KRAJAČEV KUK (1690 m): SJEVERNA STIJENA

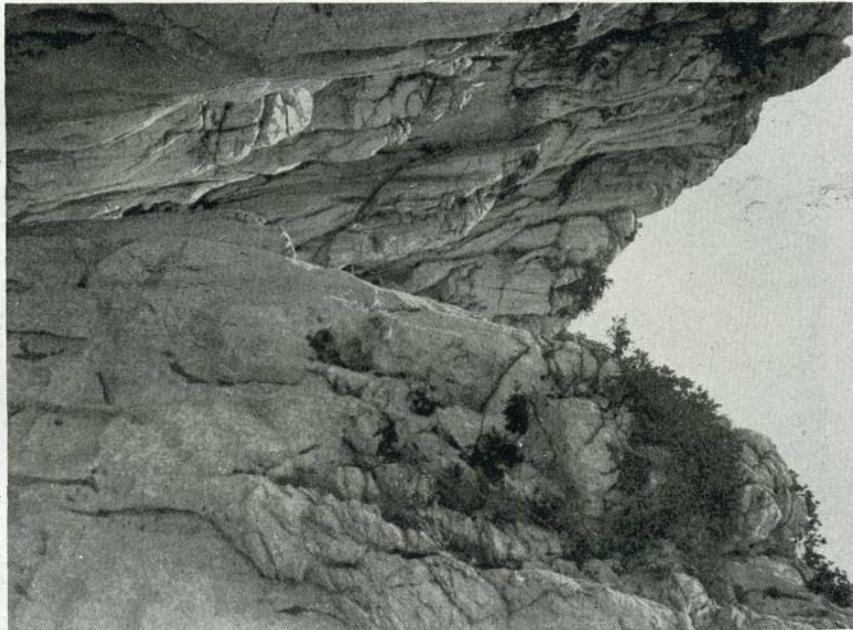

Foto: dr. I. Krajač

KRAJACEV KUK: PRIRODNI KAMENI PROCJEP
PODNO SJEVERNE STIJENE.

Foto: Dr. B. Gušić

VRH MAGLICA (2387 m), GLEDAN IZ OPALJENE
ŠUME POD VRATNICAMA U VOLUJAKU.

III. Dame: 1. Španović Draginja (Delnice) 44,34; 2. Brahm Zdenka (HPD) 45,33; 3. Kezele Stanka (Delnice) 46; 4. Vučak Jelica (HPD) 47,26; 5. Fuis Stefica (Runolist) 50,54; 6. Klein Emica (Makabi) 56,44 sek.

Poznata dobra skijašica Stefica Rodman morala je odustati poradi ozlede na nozi.

Subjuniori: 1. Arbanas Vilim (Delnice) 37,04; 2. Dugan Eugen (»Sljeme«) 38,12; 3. Reiser Ivo (Concordia) 39,19; 4. Slavetić Ratimir (HPD) 40,01; 5. Sprem-Gutschi Tugomir (Sokol II., Zagreb) 40,56; 6. Prašek Vojtjeh (»Sljeme«) 41,25.

Sjajan je uspjeh i vrlo dobro vrijeme postigao među seniorima Žingerlin Rudolf, ovogodišnji prvak Zagrebačkog zimsko-sportskog podsaveza, Savske banovine, Gorskog Kotara i Samobora, koji je time sada osvojio i prvenstvo Medvednice. Njegov klub »Marathon« dobiva prelazni pokal HPD-a, koji je lani za Hašk bio osvojio E. Valenteković, a pcklonio ga ski-sekciji HPD-a g. Lj. Griesbach, poznati planinarski fotograf i trgovac fotografskih aparata u Zagrebu. Taj pehar prelazi u vlasništvo onoga kluba, čiji ga članovi dva puta za redom ili tri puta izvan reda osvoje. Uz njega su se odlikovali Dugan Fr. (Sljeme) i Štangl Zdr. (Marathon — Maribor). Među juniorima osobito se istaknuo Silvije Markioti, član ljubljanske »Ilirije«, koji je na ovoj utakmici postigao najbolje vrijeme, dok se među damama časno odlikovala i pobudila veliku pozornost delnička prvakinja Draginja Španović, a uz nju vrlo su se dobro držale naše članice Zdenka Brahm i Jelica Vučak, koje su se dosad sjajno ponijele na drugim utrkama, kao i Delničanka Stanka Kezele. Među subjuniorima najbolji je uspjeh polučio Vilim Arbanas, osvojivši za Delničane drugo prvo mjesto na toj utakmici. Uz njega vrlo su se dobro ponijeli Dugan Eug. (Sljeme), Reiser (Concordia) i Slavetić (HPD), dok među juniorima valja spomenuti dobre i ambiciozne trkače Topalia, Šafara, Majnarića, Stopara i Čubelića. U 2 sata poslije podne proglašio je Šetina rezultate i kratkim govorom pozdravio brojne skijaše i izletnike, koji su burnim poklicima pozdravljali pobjednike; a poslije njega su gg.ing. Klaić i J. Pasarić, predsjednik HPD., čestitali sudionicima na sjajnom uspjehu i izrekli zahvalu za tako veliko učestvovanje.

3. Skijaška utakmica u Samoboru. Dne 14. II. priredila je agilna ski-sekcija H. P. D. podružnica »Japetić« u Samoboru skijašku utakmicu za prvenstvo Samobora i »Japetića«, za koju se prijavilo 42 natjecatelja, a među njima tri skijašice. Bili su zastupani članovi ski-sekcija H. P. D-a iz Zagreba, »Runolista«, »Haška«, »Concordia«, »Marathona«, »Mariborskog smučarskog kluba« i domaćeg kluba. Seniori, juniori i samoborski skijaši vozili su na pruzi od 6 km, a skijašice na pruzi od 3 km sa visinskom razlikom od 240 m. Najteži dio pruge bio je uspon po uskim okukama do piramide nad Anin-dolom. U skupini seniora pobjedio je Rudolf Žingerlin, a istakli su se Milošević kao drugi i Praunsperger kao treći. Među juniorima su se odlikovali Marcel Prister (Hašk) i Ciprijanović II. (Runolist). U utakmici dama stigla je prva na cilj Brahm Zdenka, a za njom odmah za nekoliko sekunda Vučak Jelica, obje članice HPD-a. U natjecanju za prvenstvo »Japetića« (6 km) vrlo je lijep uspjeh postigao Rusan Mirko, koji je u oštrot utakmici osvojio prvo mjesto, a uz njega su se junaci držali Šoić Antun kao drugi i Sudnik Ivica kao treći. Ovo vrlo uspjelo natjecanje privuklo je u Samobor veliko mnoštvo svijeta napose iz Zagreba, koji je s velikim zanimanjem pratio ovu zanimljivu priredbu. Organizacija utakmice bila je uzorna. U 6 sati na večer načelnik g. Cesar proglašio je u općinskoj vijećnici rezultate i čestitao pobjednicima. Tom su prilikom držali pozdravne govore i čestitali pobjednicima gg. J. Pasarić, predsjednik HPD-a središnjice;

Šoić, predsjednik HPD-a podružnice »Japetić«; J. Vučak, tajnik HPD-a i V. Šetina, tajnik podsaveza. Prelazni pokal općine Samobora za najboljeg samoborskog vozača predao je g. Cesar pobjedniku Mirku Rusanu.

RAD PODRUŽNICA H. P. D.-a

IZLOŽBA FOTOAMATERSKIH SLIKA U IVANCU. Dosad su se kod nas priređivale takove izložbe u nekim većim i manjim gradovima, a sada se to prvi put zbilo na selu, u ubavom planinskom mjestu Ivancu pod Ivančicom u Hrvatskom Zagorju, što je očit znak, da traci novovjeke prosvjete prodriju u naša napredna sela. Tamošnja agilna podružnica H. P. D.-a »Ivančica« pod vodstvom predsjednika g. Dr. A. Spilera sagradila je prije 3 godine u sporazumu i potporom H. P. D. središnjice u Zagrebu novu planinarsku kuću sa željeznom piramidom na vrhu Ivančice (1061 m), koje kulturno djelo jamačno je služilo pobudom da je prošle godine uprava Lepoglavske kaznione podigla na Očuri (618 m), ogranku Ivančice, udobnu šumarsku kuću, koja je namijenjena i planinarima. U krilu toga planinarskog društva osnovana je prije pol godine foto-sekcija, koja je pod vodstvom vrsnoga fotoamatera g. ing. Otokara Hrazdire razvila vrlo živu djelatnost. Pristupila su joj 22 člana, držali se redoviti sastanci svakog tjedna, priređen je tečaj sa predavanjem za početnike, koji je završio s dobrim uspjehom, i povela se akcija za fotoamatersku izložbu, koja je eto urodila lijepim rezultatom.

Izložba fotoamaterskih slika, koja je u nedjelju 21. II. o. g. svečano otvorena u prisutnosti tamošnje inteligencije i mjesnih oblasti, predsjednika H. P. D.-a središnjice g. J. Pasarića, g. Dr. A. Spilera predsjednika i članova upravnog odbora »Ivančice« i izaslanika susjedne posestrime »Ravne Gore« iz Varaždina, bila je ugodno iznenáđenje za brojne posjetnike, koji su napumili ukusno uređenu izložbenu prostoriju.

Od 22 izlagača sa 255 slika 12 njih iz Ivanca izložiše 163 slike, dok su 92 slike poslali članovi foto-sekcija HPD-a iz Zagreba i »Ravne Gore« iz Varaždina. Najveći broj uspjelih slika izložili su poznati fotografski vještaci gg. ing. Hrazdira (75) i Lj. Griesbach (30) iz Zagreba, kojih radovi stoje na visini suvremene tehnike i služe na diku ovoj izložbi. Gosp. Hrazdira izložio je uz ostale nekoliko izvrsnih snimaka, s kojima je postigao velik uspjeh na međunarodnim natjecanjima u Pragu i Parizu. Tako je na prvom natječaju za najbolje kontaktne slike u Pragu dobio drugo odlikovanje između 352 izlagača (sa 1935 slika), dok su na izložbi u Parizu njegove slike uvrštene među najbolje, što su određene za veliku međunarodnu amatersku izložbu u Americi. Njegove se slike ističu bogatom raznolikošću motiva: uz veličajne prizore sa visokih Alpa, Triglava, Škratlite, Mangarta, Grossglocknera, Sonnblicka nižu se čarobne idile sa Ivančice, Ravne Gore i Trakoščama, a pored njih lijepo pristaju intimni snimci dubokogdrvoreda u proljeće, zatvorenog prozora, leđa, labuda, sutona, mrtve prirode, a napose dugi niz sitnih lastavica na telefonskim žicama, dok tri akta snage i studije muškog tijela zadviljuju savršenom tehnikom i krajnjim verizmom. Ta velika skala raznovrsnih motiva pokazuje, da je Malone svaki objekt u velikom carstvu prirode podesan za dotjerano fotoamatersko snimanje i da fotografsko umijeće svojom tehnikom danas stoji na visokom stepenu razvitka. Dobar izbor motiva i mjesta za snimanje, oština opažanja i fini osjećaj za ono, što je na prizoru ili predmetu lijepo i karakteristično, zgodan raspored svijetla i sjene, čistoća izvedbe — to su odlike, koje rese mnoge slike g. Hrazdire, koji

je ovom izložbom dokazao, da pripada među naše najbolje fotoamatere. Zanimljivo je, da ima dva tri tehnički vrlo uspjela snimka, koji su snimljeni protiv sunca, što se sada često primjenjuje kod zimskih slika.

Pored g. Hrazdire ima foto-sekcija »Ivančice« više darovitih amatera, kojih izložene slike jasno pokazuju, da u njih ima smisla, ljubavi i sposobnosti za ovu lijepu vjestinu. To su gospode: Pavica Hrazdira i Franjica Všetečka, pak gospoda: Dr. Josip Jambrec, Dr. Bruno Steiner, ing. Dragan Rittig, Ante Rajner, Šime Kurelić, Milan Čiček, Fran Hafner, Josip Lukež, M. Kunić i Viktor Pintar. Među njima lijepo se ističu gg. Kurelić krasnim idilskim prizorima (Ujčeku cigaretu frče i Seoske jaslice), M. Kunić sjajnim planinskim snimkom pećine Legišćine na Ivančici, Čiček dotjeranim portretima i Pintar vrlo uspјelom slikom Krapine. Od vanjskih izlagača dosad su dobro poznati sa drugih sličnih izložba ili ilustracija u časopisima gg. C. Kušević, Griesbach Ljudevit i Đuro, V. Novak, Ž. Petričić, N. Postružnik, V. Šetina i Br. Tomac iz Zagreba, dok je g. Sl. Abramović, pročelnik foto-sekcije H. P. D. P. »Ravna Gora« iz Varaždina, pobudio opće zanimanje i pohvalu ne samo finim izborom nego i sjajnom tehničkom izvedbom zimskih motiva sa sela i Ormoža.

Ova foto-amaterska izložba ostaje otvorena do 29. o. mj., a potom će se premijeti u Varaždin, gdje će biti otvorena od 20. do 31. III. Bilo bi dobro, da školska mladež pod vodstvom svojih učitelja u oba mesta razgleda tu u svakom pogledu poučnu i zanimljivu izložbu. Da se susjedni Varaždin zanima za tu izložbu, dokazuje i srdačan brzozavni pozdrav g. načelnika Novakovića, što ga je poslao »Ivančici« na dan otvorenja izložbe.

J. P.

USPJEH DOBROTVORNE AKCIJE »MOSORA« U SPLITU. Po običaju prijašnjih godina »Mosor« je opet spremio božićni dar seoskoj sirotinji u dalmatinskom zagorju. Umjesto da priredi pokladnu zabavu dao se na sakupljanje novčanih prinosa, živežnih namirnica i odijela među svojim članstvom i splitskim građanstvom. Taj njegov napor i trud okrunjen je uspjehom, te je društvo dosad razdijelilo 10.145 kg kukuruznog brašna, 100 kg pasulja, 100 kg suhogesa mesa i 200 komada rubenine. Darovi se dijele na najsiromašnijima, udovicama i nejačadi, koji u ovoj slaboj godini teško stradaju. Broj obdarjenih obitelji dosad iznosi 226 sa ukupno 946 članova. Taj je primjer vrijedan naslijedovanja i u drugim oskudnim planinskim krajevima. Poznato je, da sličnu akciju izvode u takvim svojim krajevima već duže vremena velika inostrana planinarska društva, kao švicarsko, njemačko-austrijsko i čehoslovačko.

ZIMSKI IZLET NA VISOČICU. H. P. D. podružnica »Visočica« u Gospicu priredila je pod vodstvom svoga predsjednika gosp. Gojtana 31. XII. 1931. zajednički izlet na Visočicu (1619 m), na kojoj se nalazi udoban Gojtanov planinarski dom. Toga dana padao je u Zagrebu i na Sljemenu gust snijeg sa burom. Po takvom vremenu uspon sa sjeverne strane na Visočicu spadá među naporne i odvažne planinarske pothvate, kakve su tamošnji naši planinarski drugovi izvodili na Velebitu i dosad u zimsko doba pod vodstvom gosp. Gojtana.

PLANINARSKA PREDAVANJA I ZIMSKI SPORT NA SUŠAKU. H. P. D. podružnica »Velebit« na Sušaku priredila je dva planinarska predavanja s brojnim diapozitivima. Jedno je držao zaslужni planinarski radnik g. kap. D. Panay o gorskom sklopu Orjena (1894 m) i okolnih planina, a drugo gosp. Dr. D. Vitezović, predsjednik »Velebita«, o primorskim planinama u sklopu Obruča (1377 m) i o planinama Gorskega Kotara. — Ova agilna podružnica ima jednu od najvećih ski-sekcija, čiji članovi odlaze na skijanje u okolinu planinarske kuće pod Obručem i u krajeve Gorskega Kotara i brojno su učestvovali u skijaškim utakmicama u Delnicama.

ZIMSKI SPORT NA OČURI U HRVATSKOM ZAGORJU. Javljuju nam iz Ivana: Na Očuri u Ivančici nad Lepoglavom, gdje je pod kraj prošle godine otvorena nova vrlo udobna šumarska kuća, koja služi i planinarima, počeo se u ovoj sezoni lijepo razvijati zimski sport. Kako se u neposrednoj blizini te kuće na istočnom obronku Kozjana (725 m) steru prostrane valovite čistine, koje su pokrите debelom naslagom snijega te su vrlo zgodne za zimski sport, postala je ona omiljeno stjecište planinara i prijatelja zimskog sporta iz Lepoglave, Ivance i dalje okoline. Posjet je brojan ne samo u nedjelje nego i u radne dane tako, da je kuća redovno puna. Planinari u njoj uživaju gostoprimstvo uz umjerene cijene za opksrbu i konak.

NOVA SKI-SEKCIJA U HPD-U. Dosad su postojale ski-sekcije osim kod središnjice u Zagrebu kod mnogih naših podružnica na podnožju ili u blizini naših planina, kao u Sušaku, Sisku, Karlovcu, Čakovcu, Ivancu, Koprivnici, Osijsku, Varaždinu, Delnicama, Samoboru, Dubrovniku, Splitu, Sarajevu. Sada nam javljaju iz Križevaca, da je nedavno ondje kod HPD podružnice »Kalnik« osnovana ski-sekcija, kojoj stoji na čelu poznati praktični i teoretski stručnjak u skijanju g. Dr. Ivo Lipovčak.

PLANINARSKA LITERATURA

Primjedbe o natpisima zimskih slika sa Plitvičkim Jezera.

Od poznatoga našeg stručnjaka primismo ovu bilješku: U prošlom 2. broju »Hrvatskog Planinara« donesene su četiri fotografске snimke uledenih Plitvičkih slapova. Prva slika prikazuje Sastavke. Natpsi pod slikama 2., 3. i 4. nisu tačni. Nije tome nikakvo čudo, jer ni najčešćim posjetiocima Plitvičkih Jezera nije poznato, da Galovac neopazice obnavlja svoje nekadanje vodopade. Prije su ljetni posjetioci Plitvičkih Jezera promatrali tri vodopada, kojima se Galovac spušta prema Milinom i Gradinskom jezeru: 1.) »Kotao« odmah u istočnom kutu u dva traka, a od tih desni trak preko poluspilje; 2.) »Galovački Buk« zapadno od visokog zaravanka sa betonskim i drvenim klupama odnosno istočno od dugačkog donjeg betonskog mosta; 3.) bezimeni vodopad, nad kojim je danas gore novi betonski most na tri luka. Dalje prema zapadu novi je 4.) bezimeni vodopad, koji ponovo na svojem starom mjestu pada od proljeća 1931. iza tadanje neobično visoke vode na Plitvičkim Jezerima. Taj je slap odmah istog ljeta dobio preko svog odvirkia iz gornjeg jezera provizorni drveni most, da ostane prohodna obodna staza nad slapovima sa svojim divnim vidicima na Gradinsko Jezerce, hotele i Mededad. 5.) Najzapadniji je vodopad »Prštavac«. To je jedan od najviših vodopada na Gornjim jezerima. Na svojem starom mjestu pada počevši od jeseni 1927., a nakon jedne duge stanke od oko 90, a možda i 100 godina. (Ispredi: D. Franić, Plitvička Jezera. Zgb. 1910., str. 72., redak 14. do 29.). Druga slika g. Horvata (Galovački buk) i treća (Prvi slap Galovca) prikazuju jedan te isti slap spomenut gore pod 3.). Umjesto »Treći slap Galovca« za posljednju sliku trebalo bi staviti »Prštavac«, jer je to slap opisan pod 5.). Ime »Prštavac« dobio je taj vodopad odmah par časaka iza svog preporoda, a spominje se i opisuje prvi put u »Vodiču na Plitvička Jezera« dra Eisenhutha (Zagreb 1928.) na str. 69. Među seljacima i ostalim stalnim stanovnicima na Plitvičkim Jezerima ovo je već i udomaćeno. Pravi »Galovački Buk« opisan naprijed pod 2.) nije na ove četiri slike uopće prikazan. — Ing. A. P.

PLANINARSKI OBZOR

SV. BERNARD, ZAŠTITNIK TURISTA. Primamo ovu bilješku: Kao što lovci u sv. Hubertusu imaju svoga patrona, tako ga imaju turisti u licu sv. Bernarda. Većini naših turista će to biti nepoznato, zato iznosim ovih par redaka. Sv. Bernard nosi pridjevak Mentonski (kod mjesta Annecy u Savoiji). Živio je u XI. vijeku i kao svećenik kroz 42 godine djelovao među alpskim svijetom. Osnovao je mnoge hospicije na Velikom i Malom St. Bernhardu, kojima je spomen i trag svjež još i danas. Papa Inocent XI. proglašio ga je god. 1681. svecem u katoličkoj crkvi, a sadašnji papa Pijo XI. dne 20. kolovoza 1923. postavio patronom ili zaštitnikom svih alpskih stanovnika, turista i putnika po visokim gorskim krajevima. — Dr. A. Ž.

BLAGOSLOV PLANINARA I NJIHOVE OPREME. Sadašnji papa, koji je prije bio odličan alpinist i alpinistički pisac, o čemu svjedoči njegovo znamenito djelo sa sjajnim opisima Monte Rose, Mont Blanca i dr., nedavno je izdao naredbu, da se odsada ima i blagoslov planinara i planinarske opreme uvrstiti među stalne molitve katoličke crkve. Tekst te molitve glasi: »Blagoslovi, Gospodine, ovo uže, ove štapove i cepine i ostalu opremu, da tako svaki, koji ih upotrebljava u strašnim ponorima velegorja, na ledenjacima i vječnom snijegu i u mečavi, bude očuvan od svake nezgode i svake pogibli i da srećno stigne na vrh. Učini, da se neošteteći vrati kući pod zaštitom Svetoga Bernarda, koga si Ti odabrao za zaštitnika alpskih stanovnika i planinara. Štiti, Gospodine, moje vjernike i podaj im, da mogu, ako se uspnu na vrhunce gora, isto tako stići u visine nebeskog kraljevstva.«

DRUŠTVENE VIJESTI

SNIŽENE CIJENE U TOMISLAVOVU DOMU NA SLJEMENU. Povodom privatnih i javnih pritužba upravnog odbora Hrvatskog Planinarskog Društva u Zagrebu stvorio je zaključak, da je s obzirom na teške privredne prilike u vezi s općim pojefitnjenjem živežnih namirnica odredio sniženje cijena u Tomislavovu Domu na Sljemenu na stepen isto tako sniženih cijena u drugorazrednim gostionicama u Zagrebu. Cijene jelu snižene su za 30—35%, a piću za 20—25%, a kad se provede zasnovano sniženje trošarine za piće, bit će cijene piću još niže. Tako snižene cijene vrijede od 14. II. o. g. — Na isti se način snižuje noćarina za nečlanove u posebnim sobama od Din 30 na Din 25, a u zajedničkim sobama od Din 20 na Din 15. — Pristupnina na željeznu piramidu, koja se ubire za uzdržavanje i postojano ličenje njezino, snižuje se za nečlanove od Din 2 na Din 1, dok je za članove pristup besplatan, jer je u njihovu posebnom dodatku članarini (Din 5) za gradnju i uzdržavanje planinarskih kuća i objekata sadržan taj prinos.

PRINOS H. P. D. PODRUŽNICE »JELENC« U GEROVU ZA GRADNJU PLANINARSKE KUĆE NA RISNJAKU. Ova mlada podružnica treća je naša organizacija, koja se odazvala našemu pozivu za skupljanje prinosa za uspješno dovršenje započete gradnje planinarskog doma pod samim vrhom Risnjaka (1528 m) u Gorskem Kotaru. Na svojoj glavnoj skupštini od 7. II. o. g. stvorila je zaključak, da se u tu svrhu dade pripomoći od Din 250. Sa zahvalnošću bilježimo taj primjer solidarne suradnje u stvaranju novih planinarskih investicija ponovo pozivamo ostale podružnice, da u ovim teškim prilikama poduprnu maticu pri izvedenju ovoga po naše planinarstvo tako važnoga pothvata.

SUD NJEMAČKOG ALPINISTIČKOG ČASOPISA O PROŠLOM GODIŠTU »HRVATSKOG PLANINARA«. Bečki ugledni alpinistički časopis »Oesterreichische Alpenzeitung«, koji poput glasovitog engleskog lista »Alpine Journal« odlično zastupa visoki alpinistički smjer i stalno donosi informativne izvještaje o prvim usponima i smiomim pothvatima alpinističkih prvaka ne samo u Alpama, nego i na ostalim visokim gorama na svijetu, — donio je u prosinacu broju (1116 od god. 1931) kratak osvrta na prošlo godište »Hrvatskog Planinara«. Najprije ističe članak Dr. I. Krajača: Iz Južnog Velebita, a o članku Dr. I. Poljaka o Durmitoru veli: to je »vrlo interesantan prikaz o tom divljem sjeverocrnogorskem gorju. Nekoliko dobrih ilustracija izvrsno prikazuju zasebni čar tih samostavnih stjenovitih planina«. Nadalje spominje Poljakov opis Šugarske Dulibe i iscrpive prikaze Dušana Jakšića o sjevernoj stijeni Triglava, Mont Blancu i Matterhornu s primjedbom, da su slike sa Mont Blanca »dobre«. Ocjenu, što su je napisali Dr. I. Krajač i J. Pasarić o knjizi »Alpines Handbuch«, popraćuje ovom primjedbom: »Ocenjivači zamjeraju, što se u knjizi nalaze netočnosti u topografiji i nomenklaturi balkanskih planina i žale se na površnosti i netočnosti u historijskom dijelu s obzirom na slavenska planinarska društva; ne posve s nepravom. Isto tako valja odobriti, što se izriče mišljenje, da u povijesti otkrivanja Julijskih i Savinjskih Alpa nisu spomenuti mnogi važni podatci.« Ujedno ističe, da se u našem glasilu »posvećuje mnogo pažnje istraživanju jama i pećina u Kršu«. »Karakteristično je za časopis« — veli se dalje u tom osvrtu — »što se kao i bratski slovenski časopis »Planinski Vestnik« gotovo isključivo bavi prikazivanjem domaćih područja, koja samo izuzetno (na pr. Durmitor) imaju alpinski karakter i stoga naravno leže daleko od našega misaonog kruga, premda i hrvatsko i bosansko sredogorje, na karakter kojega susjedstvo juga i blizog Istoka ne ostaje bez uticaja, pokazuje mnoge čare, koje mi u domaćim planinama uzalud tražimo. Oprema je časopisa dobra, neke ilustracije zasluzuju punu hvalu, slike u tekstu manje su uspjele.« — Piscu osvrta g. P. v. K. (altenegger) i uredništvu uvaženoga časopisa srdčno hvalimo na pažnji i javljamo, da će »Oesterreichische Alpenzeitung« u svom broju od 1. IV. donijeti članak i slike našega suradnika g. Dr. B. Gušića o prvom usponu na Prutaš u Durmitoru.

SADRŽAJ: Dr. R. Simonović: Bitne odlike Velebita, str. 67. — Dr. Josip Poljak: Bjelasica 2.117 m (sa 4 slike na umj. prilogu), str. 69. — Dr. Br. Gušić: U čaru Bioča, Maglića i Volunjaka (sa 2 slike na umj. prilogu i panoramom Maglića u tekstu), str. 76. — Dr. I. Krajač: Novi usponi na Rožanskim Kukovima (sa 2 slike na umj. prilogu), str. 82. — A. Šimčik: Narodni nazivi za sklizaljke i sanjke, str. 84. — P.: Skijaške utakmice H. P. D-a, str. 87. — Rad podružnica H. P. D-a. (Izložba fotoamaterskih slika u Ivancu. — Uspjeh dobrotvorne akcije »Mosora« u Splitu. — Zimski izlet na Visočicu. — Planinarska predavanja i zimski sport na Sušaku. — Zimski sport na Očuri. — Nova ski-sekcija »Kalmika« u Križevcima), str. 90—92. — Planinarska literatura (Nazivi Plitvičkih slapova), str. 92. — Planinarski obzor (Sv. Bernard, patron planinara. — Blagoslov planinara i njihove opreme), str. 93. — Društvene vijesti. (Snižene cijene u Tomislavovu domu na Sljemenu. — Prinos H. P. D. podr. »Jelenc« u Gerovu za plan. kuce na Risnjaku. — Sud njem. alpinističkog časopisa o »Hrv. Planinaru« u g. 1931.), str. 93—94.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.— (za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—). Preplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak br. 57. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.